

Het Bruuijsel

Vogelwacht Uden

Meer dan alleen vogels kijken

 info@vogelwachtuden.nl • www.vogelwachtuden.nl

Voorzitter

Jan-Willem Hermans
Broekmorgen 28
5401 PK Uden
☎ 0413-269804
✉ jwhermans@kpnmail.nl

Redactieleden

Martien van Dooren
John Hermans
Jan-Willem Hermans
Dick Slaa
Mignon van den Wittenboer

Secretaris

José Escher
Kruisstraat 13
5388 CH Nistelrode
☎ 0412-650180
✉ secretariaat@vogelwachtuden.nl

Correctie

Tineke Huijs
Plantsoen 30
5384 EV Heesch
☎ 0412-451911
✉ tenphuijs@home.nl

Penningmeester

Anita van den Acker
Raam 523
5403 TM Uden
☎ 0413-253151

Eindredactie, opmaak en kopij

Mignon van den Wittenboer
Stoppelveldseweg 1A
5473 RR Heeswijk-Dinther
☎ 0413-785338
✉ bruujssel@vogelwachtuden.nl

Bestuursleden

Peter van de Braak
Jacques Raats
John Opdam

Drukwerk, omslag en afwerking

Graphiset B.V. te Uden

Bankrelatie

ABN-AMRO Uden
IBAN NL93ABNA0609968254

Verspreiding

Lies Schoenmakers (coördinatie)
Dorien en Theo Versteegden e.v.a.

Clubgebouw

De Groenhoeve
Artillerieweg 3, Uden
(bij Kinderboerderij)
☎ 0413-250047

'Het Bruujssel' verschijnt vier maal per jaar in een oplage van 300 exemplaren (incl. links)

We zien niet graag dat iemand gedeeltes van dit blad gebruikt voordat we daar toestemming voor hebben gegeven. Men dient dan wel Het Bruujssel als bron te vermelden. ©Vogelwacht Uden e.o.

Inhoudsopgave

Van de redactie **3**

Mededelingen bestuur **4**

Geluidscursussen 2017

Bart Gras **5**

Verslag 2016 Nestkastenwerkgroep

Leo Ballering **6**

EuroBirdwatch

Martien van Dooren **8**

Vogel in de Maashorst... 'de Houtsnip'

Jan-Willem Hermans **10**

Excursie Biesbosch

John Hermans **11**

Bijzondere waarnemingen

Peter van de Braak **13**

Endoscopie van oeverzwaluwnesten

Mignon v.d. Wittenboer en Willy v. Lanen **14**

Excursie Amsterdamse Waterleidingduinen

Dick Slaa **20**

Voor u gelezen

John Hermans **22**

Kerstpuzzel **24**

Verslag 2016 Ravenwerkgroep

Leo Ballering **26**

Landelijke Dag Sovon 2016

Mignon van den Wittenboer **28**

Herfstexcursie Terschelling 15-19 oktober 2016

Martien van Dooren e.a. **29**

Huiszwaluwen 2016

Mignon van den Wittenboer **36**

Eidooier

Peter van de Braak **37**

Najaarstrektelling 2016

Martien van Dooren en Arend Vermaat **39**

Uitgelicht Strandlopers

Dick Slaa **44**

Broedresultaten Steenuil en Kerkuil 2016

John Opdam **50**

Tuinvogeltelling 2017

redactie **52**

**Sluitingsdatum kopij voor
het volgende Bruujssel is
op 1 maart 2017!**

Van de redactie

Met het verschijnen van dit vierde Bruujssel sluit de redactie een bijzonder jaar af. Een jaar van flinke veranderingen voor het team dat keer op keer dit ledenblad samenstelt. Dick Slaa meldde zich als nieuw redactielid, Peter Noy nam na ruim 30 jaar afscheid en ikzelf kwam terug om zijn taken over te nemen. En Het Bruujssel verscheen gewoon op tijd, boordevol met interessante artikelen en prachtige foto's van onze eigen leden. Leden die zonder uitzondering erg enthousiast reageerden toen in september de hele opmaak van dit blad veranderde en de redactie gelukkig het vertrouwen gaven op de goede weg te zitten.

Bij huisdrukkerij Graphiset waren ze minder enthousiast over het aantal pagina's: het vouwen en nieten van zo'n dik boekwerk liet daar de machines geregeld vastlopen. Op advies van de monteur mogen we nu écht niet meer dan 60 pagina's aanleveren. Jammer, want de redactie en auteurs zijn vaak zo enthousiast dat we zelfs honderd pagina's zouden kunnen vullen. Dat maximum van 60 pagina's beschouwen we als een nieuwe uitdaging. Met nog creatiever omgaan met de ruimte op een pagina en de kopij denken we dat het moet lukken een gevarieerd ledenblad te blijven publiceren. Daarbij maken we graag gebruik van digitale techniek om te verwijzen naar extra informatie die niet in Het Bruujssel wordt afgedrukt. Met ingang van dit nummer zul je vaker het symbool tegenkomen. Door in de digitale versie van het blad bij dit symbool te klikken word je doorgelinkt naar een website. Bijvoorbeeld met geluiden van de beschreven vogelsoort, achtergrondinformatie of bronnen van de literatuurlijst.

Nu de redactie klaar is met het in elkaar puzzelen van deze uitgave dagen we onze leden graag uit om ook even te puzzelen. In dit nummer is een kerstpuzzel te vinden, niet heel moeilijk dit keer, maar om tot de goede oplossing te komen ben je wel even bezig. Hoewel, als we zien waar onze leden het afgelopen jaar mee bezig waren vragen we ons af of ze eigenlijk wel tijd hebben om te puzzelen. Ook dit Bruujssel staat weer vol met zeer

uiteenlopende verslagen. Veel tijd is er in 2016 besteed aan onderzoek naar broedvogels. Al 40 jaar worden er in de omgeving van Uden nestkasten gecontroleerd, prachtig langlopend onderzoek dat een mooie reeks aan gegevens oplevert.

Nieuws ook van de uilenonderzoekers, die vaststelden dat zowel de Steen- als de Kerkuil geprofiëerd hebben van de zachte winter. De Raaf, een vrij nieuwe broedvogelsoort in de Maashorst, blijkt intensief gevolgd door enkele leden en door het ringen van de jongen kunnen we de ontwikkelingen nog beter in de gaten houden. Willy en ik namen een kijkje binnenin de oeverzwaluwwand aan de Munterweg. Door het inzetten van nieuwe techniek kwamen we tot ontdekkingen die een heel ander licht op de gebruikelijke onderzoeksmethoden van Oeverzwaluwen werpen.

Het seizoen op onze telpost is weer afgesloten, de vaste tellers kijken met heimwee terug op de leuke momenten van afgelopen maanden. De hoogtepunten zijn in dit Bruujssel te vinden. In Uden wordt niet alleen veel geteld door de vogelaars, ze gaan ook geregeld samen op stap. Soms een enkele dag zoals naar de Biesbosch of de Waterleidingduinen. Maar ook langer, zoals ieder najaar, naar één van de Waddeneilanden. Dit jaar was Terschelling aan de beurt en ook van de belevenissen daar doen enkele leden in deze uitgave verslag.

2016 is al bijna vervlogen, een jaar waar ik zelf met erg veel plezier op terugkijk, hopelijk jullie ook. Ik wens jullie alvast fijne feestdagen en hoop ook volgend jaar al jullie bijdragen en foto's tot een mooi ledenblad te mogen verwerken.

Mignon van den Wittenboer

Mededelingen Bestuur

Beste Vogelwachters,

Als ik dit stukje schrijf is het nog maar november maar ondertussen hebben we als bestuur natuurlijk al wel teruggekeken op afgelopen jaar en is de agenda voor 2017 alweer nagenoeg rond. Over het algemeen kunnen we tevreden terugkijken. Hieronder een aantal zaken die we nog graag even willen benoemen.

De vergunning voor de keet op onze **telpost** aan de Palmvenseweg in Nistelrode is nu eindelijk definitief. Dit betekent dat we de komende tien jaar door kunnen gaan met tellen. Het aantal getelde vogels op onze telpost was dit seizoen wel erg laag. Hoe dat komt blijft natuurlijk altijd een beetje gissen. Mogelijk vlogen ze op de 'gunstige' dagen te hoog over of zaten ze boven de bewolking zodat we ze niet konden horen en zien. Of misschien hebben ze een iets andere route gekozen en daardoor onze telpost gemist. Momenteel wordt het veld voor de telpost ingericht als begrazingsgebied dus wie weet wordt het vanaf volgend jaar een nog mooiere plek om tijdens het seizoen te vogelen. Kom er vooral eens kijken.

Ook opvallend was dat door de **Nestkastenwerkgroep** tegenvallende broedresultaten werden vastgesteld bij de mezen maar weer goede resultaten bij de Bonte Vliegenvangers. Een samenvatting van het verslag van het broedseizoen 2016 van de Nestkastenwerkgroep staat elders in dit Bruujssel, het volledige verslag kun je vinden op de website.

Dit jaar is er voor het eerst een **inventarisatie** geweest van Waterhoentjes. Deze laagdrempelige telling is ook landelijk uniek. Deze telling bleek zeer geschikt om beginnende vogelaars de basis van het inventariseren bij te brengen. De deelnemers zijn erg enthousiast en we hopen natuurlijk dat ze nu ook de volgende stap gaan zetten.

Zoals iedereen heeft kunnen zien heeft **Het Bruujssel** een nieuwe huisstijl gekregen waarbij de digitale versie op de website ook extra functies heeft gekregen. Bijvoorbeeld doorklikken naar een artikel met achtergrondinformatie. Ik kan iedereen aanraden om deze mogelijkheden te onderzoeken.

En ook dit jaar hebben weer veel leden met plezier deelgenomen aan de verschillende **excursies, wandelingen en dialezingen**. Langs deze weg een groot compliment voor alle organisatoren van deze activiteiten. Al deze verschillende activiteiten maken ons tot een levendige en unieke vereniging. Uiteraard is ook de **agenda voor 2017** ondertussen bijna rond en een aantal kunnen we hieronder ook al noemen. Bart Gras zal komend jaar **twee geluidscursussen** geven. Meer info staat elders in dit Bruujssel te lezen.

Het **1000-soorten weekend** zal in 2017 voor de tweede keer worden gehouden. We hopen dat we die dag dan beter weer hebben dan in 2015 en de organisatie kijkt er alweer enthousiast naar uit.

Verder zijn de **meerdaagse excursies** allemaal al weer in voorbereiding. De voorjaarsexcursie naar Zeeland, de buitenlandexcursie naar de Extremadura, een lang weekend naar Helgoland en de waddenexcursie in oktober naar Schiermonnikoog. Keus genoeg! Uiteraard ontbreken de dialezingen, dagexcursies en wandelingen ook dit jaar niet. Op het moment dat ik dit schrijf is het jaarprogramma nagenoeg rond. En meer info zal via de jaar- en maandagenda worden gedeeld.

De eerste activiteit in het nieuwe jaar is de **nieuwjaarsreceptie** samen met IVN op zondag 8 januari. Details hierover worden met de maandagenda van januari verzonden. Maar daar hopen we velen van jullie te zien om te proosten op het nieuwe jaar en de aftrap van ons nieuwe verenigingsjaar.

Het ledenaantal is op dit moment redelijk stabiel. Momenteel telt onze vereniging 385 leden waarbij we de volgende nieuwe leden hartelijk welkom heten:

- Maartje Bakker uit Uden
- Ton ter Heerd uit Loosbroek
- Wilma van Summeren uit Uden
- Jessica Hoevenaars uit Boekel
- Rob en Marjon van der Velden uit Uden

We hopen jullie allemaal regelmatig bij activiteiten van de Vogelwacht tegen te komen.

José Escher

Geluidscursussen 2017

Leg uw oor ook eens te luisteren

Een nieuw jaar een nieuw geluid. In 2017 worden er twee nieuwe geluidscursussen gegeven waar vogelwachtleden om gevraagd hebben. Voor de liefhebbers, die zich een beginner in vogelgeluiden vinden, hebben we **piepcursus-2**. Waarom piepcursus-2? Hierin worden 25 (niet zang-)vogels behandeld zoals spechten, roofvogels, uilen, steltlopers en eenden. U hoeft niet eerder aan een piepcursus mee te hebben gedaan. U wordt aan de hand meegenomen en leert zelf de vogels op geluid te herkennen. Voor de gevorderde vogelaar hebben we een hele andere geluidscursus, de **poelifinario-cursus**. Wat mag u hiervan verwachten? U komt niet alleen in de Maashorst, maar gaat ook wel eens in andere gebieden op stap. U leert soorten herkennen waarvan zang/geluid sterk op elkaar lijken, zoals

bijvoorbeeld Sprinkhaanzanger/Snor/Krekelzanger of Bosrietzanger/Spotvogel of Zwartkop/Tuin-fluiter. Maar er is ook aandacht voor (trek)roepjes, waarbij we rustig aan beginnen met meer bekende soorten.

De cursus wordt gegeven door vogelwachtlid Bart Gras, die enorm enthousiast is over de wondere wereld van vogelgeluiden. U kunt alleen deelnemen als VWU-lid en betaalt voor deelname € 10,00 en na afloop ontvangt u een video met alle behandelde geluiden. Het aantal deelnemers is maximaal twintig. U ontvangt een e-mail in januari van het secretariaat waarna de inschrijving voor de cursussen van start gaat.

Noteert u alvast:

Piepcursus-2	Poelifinario-cursus
Theorie-avonden in de Groenhoeve: 6 feb. 2017; 13 feb. 2017; 20 feb. 2017; 6 mrt. 2017; 13 mrt. 2017	Theorie-avonden in de Groenhoeve: 16 mrt. 2017; 23 mrt. 2017; 30 mrt. 2017 4 sept. 2017; 11 sept. 2017; 18 sept. 2017
Excursies: 25 mrt. 2017 8 apr. 2017	Excursies: 9 apr. 2017 16 sept. 2017

Het was weer een bijzonder jaar voor de nestkast-broeders en de Nestkastenwerkgroep in de regio Uden. Het totaal aantal gecontroleerde nestkasten steeg in 2016 met 1% van 665 naar 670. Er werden in totaal 3893 eieren aangetroffen, daaruit kwamen 3098 jongen waarvan er uiteindelijk 2845 uitvlogen. Het bezettingspercentage van de kasten was met 76,7% laaggemiddeld in vergelijking met voorgaande jaren. De Pimpelmees (19,7%), Bonte Vliegenvanger (12,3%) en de Gekraagde Roodstaart (1,8%) hadden een hogere bezettingsgraad dan vorig jaar. De Koolmees (35,5%) zakte verder weg naar hetzelfde lage niveau als in 2013. In het onderzoeksgebied van de Drie Vennen werd dit jaar een uitzonderlijke situatie gezien. Vonden we vorig jaar in sommige gebieden al meer Bonte Vliegenvangers dan Pimpelmezen, dit jaar werden, voor het eerst in 40 jaar nestkastenonderzoek binnen de Vogelwacht Uden e.o., in één onderzoeksgebied meer bonte vliegenvangerlegsels gevonden dan koolmezenlegsels! De Koolmezen legden daar dan nog wel meer eieren maar het aantal uitgekomen jongen en uitgevlogen jongen was bij de Bonte Vliegenvangers hoger.

Na de op één na zachtste winter in ruim drie eeuwen ging de lente juist koud van start. Een groot deel van maart werd met een noordelijke stroming vrij koude lucht aangevoerd. Ook april was vrij koud; in de tweede helft van april overheersten noordelijke stromingen en was het koel, met name rond Koningsdag. April was een natte maand en mei was daarnaast weer zeer warm waardoor de lente van 2016 gemiddeld een normale temperatuur had. Ook was er een gemiddelde hoeveelheid neerslag en was het zonniger dan normaal. Door het vrij koele en natte begin van het voorjaar van 2016 kwam de eileg laat op gang en werden er veel eileg- en broedstops genoteerd. Hiermee hoopten de vroeg nestelende vogels het broeden te verlengen zodat tegen de tijd dat er jongen zouden zijn er ook rupsen zouden zijn van de goede grootte. Maar die rupsenpiek kwam pas laat op gang waardoor veel nesten mislukten; ze werden

verlaten of de jongen stierven. De latere nesten hadden een beter resultaat.

Het broedsucces (het percentage uitgevlogen jongen per gelegd ei) was voor de meeste soorten gemiddeld dit jaar. Heel slecht was het alleen voor de Pimpelmees (68,8%, slechtste tot nu toe) en Zwarte Mees (60%). Voor de Koolmees (73,1%) en de Gekraagde Roodstaart (64,7%) waren de resultaten ongeveer 3% slechter dan het langjarig gemiddelde. De Boomklever had een gemiddeld broedsucces (74,5%) en alleen de Bonte Vliegenvanger had met 84,9% een beter dan gemiddeld broedsucces.

De legselgrootte van het eerste koolmeeslegsels was met 7,7 eieren zeer klein. Het was zelfs de kleinste legselgrootte in 24 jaar. Hetzelfde gold voor de eerste legsels van de Pimpelmees, dat was, met 9,4 eieren, de kleinste in tien jaar. Voor de Zwarte Mees (gemiddeld 9,0 eieren per nest) was de legselgrootte dit jaar weer terug naar een hoog gemiddelde. Voor de Gekraagde Roodstaart (5,7 eieren) was de legselgrootte gemiddeld. Twee soorten met meer legsels, de Bonte Vliegenvanger en de Boomklever hadden met gemiddeld 6,2 respectievelijk 7,4 eieren een bovennormale legselgrootte.

Gekraagde Roodstaart. 📷 Marc van Els

Was 2015 al behoorlijk later dan het recordvroeg jaar 2014, dit jaar was niet veel beter dan vorig jaar. Voor zowel de Koolmees als de Pimpelmees waren de gemiddelde data van de eerste eileg van

de eerste legfels in het voorjaar van 2016 laat: respectievelijk op 20 april en 15 april, één dag later en drie dagen eerder dan vorig broedseizoen: 19 en 18 april, resp.. De allereerste eileg voor de Koolmees vond plaats op 7 april, iets vroeger dan vorig jaar. Die van de Pimpelmees op 4 april en dat was precies dezelfde eerste eilegdatum als vorig jaar. Voor beide soorten is de late eileg een duidelijke afwijking van de vervroeging die tot 2012 – 2014 aan de gang leek. Ook de andere soorten die hier overwinteren begonnen laat. Met een gemiddelde eerste eilegdatum van 12 april was de Boomklever laat in vergelijking met de laatste negen jaar. Het allereerste ei werd op 5 april gelegd. De Zwarte Mees was, in tegenstelling tot de andere mezen, met 12 april gewoon gemiddeld. De Gekraagde Roodstaart en Bonte Vliegenvanger, die in Afrika overwinteren, begonnen gemiddeld op respectievelijk 6 en 9 mei; voor beide soorten

een normale datum als we over de laatste jaren kijken. Voor de Koolmees was het vervolglegpercentage 7,6% en dat is laag over de laatste vijftien jaar. Voor de Pimpelmees was dit 4,5% en dat is laaggemiddeld over de laatste tien jaar. Al met al was het een zeer slecht jaar voor de Koolmees en Pimpelmees, met een lage bezettingsgraad, (zeer) laag broedsucces en (zeer) kleine legfels. Ook de weinige legfels van de Zwarte Mees volgden dit beeld, al hadden die nog relatief grote legfels. De Boomklever, Grote Bonte Specht, Spreeuw en Gekraagde Roodstaart deden het gemiddeld en alleen de Bonte Vliegenvanger deed het dit jaar goed met een hoge bezettingsgraad, hoog broedsucces en relatief grote legfels.

*Leo Ballering,
coördinator Nestkastenwerkgroep*

Soort	Bezettingsgraad	Broedsucces	Legselgrootte	Vervolglegpercentage	Totaal beeld 2016
Koolmees	↓↓	↓	↓↓	↓↓	↓↓
Pimpelmees	↔	↓↓	↓↓	↓	↓↓
Bonte Vliegenvanger	↑↑	↑	↑	nvt	↑
Boomklever	↓	↔	↔	nvt	↔
Gekraagde Roodstaart	↑	↔	↔	nvt	↔
Zwarte Mees	↓	↓↓	↑↑	nvt	↓
Grote Bonte Specht	↑	↑↑	↓↓	nvt	↔
Spreeuw	↑↑	↑	↓	nvt	↔

↑↑: Hoog ↑: Hooggemiddeld ↔: Gemiddeld ↓↓: Laag ↓: Laaggemiddeld

Totaal	K	P	BVL	BKL	GR	GBS	S	ZM	Overige soorten	Totaal
# nestkasten	670									
# nestkasten bezet	238	132	84	25	12	7	5	3	8	514
% nestkasten bezet	35.5%	19.7%	12.5%	3.7%	1.8%	1.0%	0.7%	0.4%	1.2%	76.7%
# legels	236	132	84	25	12	7	6	4	8	514
# eieren	1791	1218	517	184	68	28	24	35	28	3893
# eieren uitgekomen	1429	911	477	149	51	23	20	23	15	3098
% eieren uitgekomen	79.8%	74.8%	92.3%	81.0%	75.0%	82.1%	83.3%	65.7%	53.6%	79.6%
# jongen uitgevlogen	1309	838	439	137	44	23	20	21	14	2845
% jongen uitgevlogen	91.6%	92.0%	92.0%	91.9%	86.3%	100.0%	100.0%	91.3%	93.3%	91.8%
% broedsucces (uitgevlogen jongen/gelegd ei)	73.1%	68.8%	84.9%	74.5%	64.7%	82.1%	83.3%	60.0%	50.0%	73.1%
# vervolg broedsel	18	6	1	1	0	0	1	1		28
% vervolglegsel	7.6%	4.5%	1.2%	4.0%	0.0%	0.0%	16.7%	25.0%		
Legselgrootte	7,7	9,4	6,2	7,4	5,7	4,0	4,0	9,0		
Gem. Datum 1e eileg	20-4	15-4	6-5	12-4	9-5	27-4	12-4	12-4		

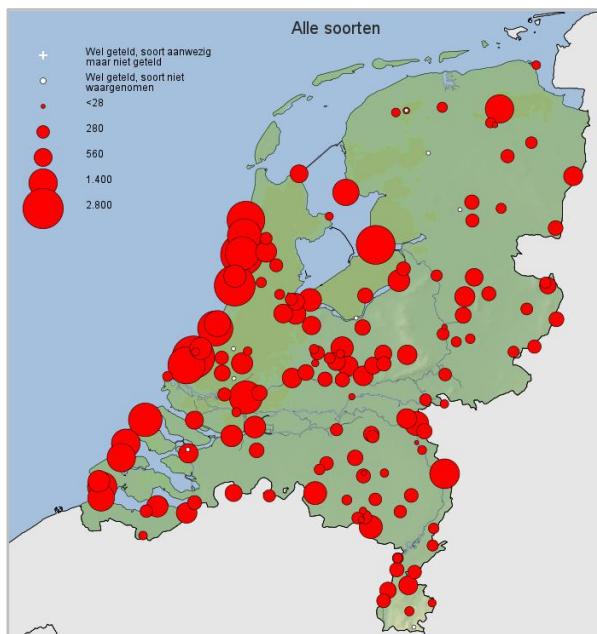
Kengetallen per soort, broedseizoen 2016

EuroBirdwatch 1 oktober 2016

Graspieper het vaakst gezien

Zaterdag 1 oktober waren de trektellers van de Vogelwacht Uden al vroeg uit de veren om mee te doen aan de EuroBirdwatch. Als de najaarstrek ongeveer op zijn hoogtepunt is, wordt er op meer dan 150 (tel)posten in Nederland van zonsopkomst tot zonsondergang geteld wat er aan vogels voorbij komt. In heel Europa doen er circa 40 landen mee.

Posten waar op 1 oktober 2016 tijdens Euro-Birdwatch geteld werd. De grootte van de stip geeft een indicatie van het uurgemiddelde.
Bron: Trektellen.nl

In het absolute topjaar 2014 werden er die dag 1,4 miljoen vogels geteld in Nederland, verdeeld over bijna 200 soorten. Dit jaar was de totaalscore 397.050 vogels verdeeld over 197 soorten, een mooi gemiddeld resultaat als je de afgelopen tien jaar beschouwt. Maar dit is nog maar een fractie van wat er dagelijks overkomt, want veel soorten trekken 's nachts of zitten zo hoog in de lucht dat we ze niet kunnen horen of zien. Koperwieken bijvoorbeeld zijn echte nachttrekkers of trekken heel vroeg in de ochtend. Spreeuwen daarentegen trekken overdag met een voorkeur voor de ochtend en Vinken trekken de hele dag door in groe-

pen. Of we de trek goed kunnen waarnemen is ook afhankelijk van de windrichting, windkracht, wel of geen thermiek en mate van bewolking. Bij lichte tegenwind (zuidwest of zuidoost) vliegen de kleinere vogels zoals Vinken en Graspiepers zo laag mogelijk omdat het niet de beste vliegers zijn. Roofvogels, zoals Buizerds, zijn echte zweeftrekkers en maken gebruik van thermiek. Geen thermiek, dan ook geen trek. Daarom weigeren zweeftrekkers vaak om over zee te trekken, want op zee is geen thermiek. Met al deze variabelen is het goed te begrijpen dat er vaak discussie is op de telpost waarom er die dag nu wel of niet veel trek is. De Graspieper was op de telpost van de Vogelwacht Uden met 1.826 stuks en een aandeel van ruim 50% de grote winnaar. Maar dat was voor het eerst ook landelijk het geval. Ook liep Uden mooi in de pas met de landelijke uitslag wat betreft plaats twee en drie, te weten de Vink met 773 stuks en een score van 21% en de Spreeuw met 353 stuks en een score van 10%. Het aandeel van de roofvogels was met twaalf Buizerds, twaalf Sperwers en vier Slechtvalken ook redelijk te noemen. Maar naast de grote aantallen zitten vogelaars natuurlijk ook altijd te vlassen op die ene bijzonderheid. Onze telpost had er één.

De enige Morinelplevier die tijdens Euro-Birdwatch 2016 in Nederland werd waargenomen. 📷 Martien van Dooren

Als enige van de 150 posten in Nederland kreeg zij een overvliegende Morinelplevier in het vizier. Als bewijsplaatje ook nog vastgelegd met een foto.

Opmerkelijk waren ook de vier Eksters die langs kwamen, want die worden zelden gezien op onze telpost. Aan het eind van de dag kwam ook het dagrecord van Watersnippen nog in de gevarenzone, maar met 21 stuks kwamen we er toch nog vijf te kort.

Al met al een lange dag, maar goed vol te houden dankzij o.a. de gevulde koeken van Isidro en de zelfgemaakte pompoensoep van Leo.

Martien van Dooren

Het was weer genieten op de telpost: mooi weer, veel vogels en prima soep.

Vogel in de Maashorst...

'de Houtsnip'

De Houtsnip, *Scolopa rusticola*, is een geheimzinnige broedvogel van de Maashorst. Zijn Latijnse naam betekent: 'landbewoner met paalvormige snavel'. Het is een echte bosbewoner, maar voornamelijk in vochtige bossen. In Brabant heeft hij de bijnaam Bossnep. Jaarlijks wordt de Houtsnip geïnventariseerd bij het waterwingebied Mariaheide. Maar ook in de Maashorst komt deze vogel voor. Tijdens de uitgebreide inventarisatie in 2009 en 2010 zijn tien territoria vastgesteld en overal in de buurt van water. Zo ook bij het begin van de Venloop. Omdat dit gebied nu flink op de schop wordt genomen en de Venloop meanderend wordt gemaakt, zal dit gebied hopelijk nog meer vernatten. Een kans dat de twee territoria Houtsnippen gaan toenemen. Het zou mooi zijn als we dit in het voorjaar in de gaten gaan houden.

Houtsnip. 📷 Marc Gottenbos

De Houtsnip is een steltloper die de open moerasen heeft verlaten en zich thuis voelt in vochtige bossen met open plekken en een begroeiing met varens en braamstruiken. Een zachte bodem is

noodzakelijk, omdat hij borend met zijn lange snavel naar wormen zoekt. De baltsvlucht van de Houtsnip is zeer karakteristiek. Het mannetje vliegt bij schemering met langzame vleugelslag over zijn territorium. Af en toe laat hij twee verschillende geluiden horen, een laag krassend 'orrt-orrt' of een hoog 'tsiwik'. Het eerste roepje is alleen van dichtbij te horen, het laatste roepje draagt echter ver en is een goede indicatie van zijn aanwezigheid. De vogel heeft een roodbruin verenkleed en de dwarsgestreepte kruin en onderdelen zijn niet met een andere soort te verwarren. Een uitstekende schutkleur, als hij wordt opgeschrikt schiet de vogel behendig tussen de bomen door. De Houtsnip is relatief groot en plomp en heeft een lange snavel en korte poten. Het vrouwtje heeft hetzelfde kleed als het mannetje. De ogen staan hoog in de kop, zodat ze een ruim gezichtsveld hebben. Het nest is een met bladeren gevoerd kuiltje op de grond. De eieren, die licht geelbruin met bruine en grijze spikkels zijn, komen na 20 tot 23 dagen broeden uit. De jongen worden door beide ouders verzorgd.

Door zijn geheimzinnige manier van leven in het schemer en 's nachts is er niet zo veel bekend over het trekgedrag. Meldingen van Houtsnippen komen vooral van september tot en met april voor, met uitschieters in februari en oktober-november. De eigen broedvogels trekken vermoedelijk weg naar de Britse Eilanden of Zuidwest-Europa. Doortrekkers uit een gebied tot ver in Noord-Rusland passeren ons land op weg naar dezelfde gebieden. Een aantal van deze vogels wordt gevangen door de Slechtvalk, getuige de veertjes die we terugvinden. Waarschijnlijk zijn deze vogels verblind door het licht en een makkelijke prooi voor de Slechtvalk. De schatting is dat er zo'n 2000 tot 3000 broedparen in Nederland zijn, echter door zijn verborgen wijze hebben we niet zo heel veel gegevens. Misschien gaat dat in de Maashorst veranderen.

Jan-Willem Hermans

Excursie Biesbosch

18 september 2016

We stonden zondag 18 september met maar acht personen gereed om naar de Biesbosch te gaan. Eigenlijk veel te weinig voor zo'n mooi gebied en daarom nogmaals een oproep om mee te gaan op een excursie. Ik hoop dat je enthousiast wordt door dit stukje en vaker met ons meegaat. Ik weet zeker dat je er geen spijt van zult krijgen.

In Werkendam hebben we links de rondweg genomen en vlak voor je de Biesbosch ingaat kun je links een industriegebied in. Al snel gaat dit over in enkele natuurrassen en is er een grote parkeerplaats. Ik werd kort tevoren gebeld door de familie Verduin die hier stonden te wachten. Even later werden we nog gebeld door Peter van de Braak die dacht dat we pas om 8.00 uur zouden vertrekken, maar inmiddels ook onderweg was, dus toch nog een redelijk groepje.

Rond de parkeerplaats zijn enkele plassen waar we goed de Grote en Kleine Zilverreiger konden waarnemen. Meestal zie je in het binnenland de Grote Zilverreiger (zoetwater gerelateerd) en aan de kust de Kleine Zilverreiger (zoutwater gerelateerd) maar in de Biesbosch zie je beide soorten zeer regelmatig. Verder hier een Witgatje en Oeverloper, soorten die ook op elkaar lijken maar de diepe witte oksels bij een Oeverloper zijn een mooi kenmerk.

Oeverloper. 📷 Marc Gottenbos

Isidro hoorde opeens tegenover de weg een Cetti's Zanger zingen. Dit is een soort die sinds een aantal jaren in Nederland voorkomt en vooral in de Biesbosch veelvuldig te horen is. Bij deze soort kun je gerust zeggen "te horen is", want zien doe je ze nauwelijks. Van oorsprong hoort de Cetti's Zanger thuis in het Middellandse Zeegebied maar door de opwarming van onze aarde zie je dat deze soort nu duidelijk ook richting Nederland komt. Elk jaar breidt de Cetti's Zanger zich uit in Nederland. Inmiddels was Peter ook gearriveerd, samen met hem zijn we doorgereden en al vrij snel zagen we langs een slootje een IJsvogel vliegen. Ook hier staat de Biesbosch bekend om. De IJsvogel komt hier algemeen voor en tijdens elke excursie kun je wel één of meerdere IJsvogels zien.

IJsvogel. 📷 Marc van Els

De Biesbosch is het laatste jaar veel mooier geworden want het is nu ingericht als waterbergingengebied dat met hoog water volloopt en Nederland moet beschermen tegen overstromingen. Daarom kom je veel meer waterplassen tegen dan enkele jaren geleden. Bij de volgende plas aangekomen zagen we een Zilverplevier overvliegen, in de plas zaten al behoorlijke aantallen Smienten, Slobeenden en Wintertalingen.

De volgende halte was polder Maltha waar we vanuit een hut mooi een Visarend konden waarnemen. Zoals jullie wellicht weten heeft voor de eerste keer in honderden jaren weer een Visarend gebroed in de Biesbosch. Wellicht was het een van

de oudervogels maar op dit moment is de jaarlijkse doortrek van Visarenden aan de gang waarbij vele exemplaren uit Noord-Europa door ons land trekken om uiteindelijk in Afrika de winter door te brengen. De Biesbosch is dus niet alleen aantrekkelijk voor broedende Visarenden maar ook voor de vele doortrekkers die onderweg hier nog even een aantal vissen naar binnen slaan.

Iets voorbij het bezoekerscentrum ga je rechtsom langs de Merwede. Ook hier zijn nu enkele plassen gemaakt waar zeer veel vogels bij elkaar komen. De plas lag vol met Smienten, Slobeenden, Krakeenden en zelfs al de eerste Pijlstaarten. Op eens vloog alles op en was er veel paniek onder de vogels, terecht zo bleek enkele tellen later want er was een Slechtvalk aan het jagen. Later zagen we de Slechtvalk, door de telescoop, in een boom zitten. Ook zagen we hier twee Zeearenden vliegen maar wel ver van ons vandaan. De laatste halte was langs de Muggenwaard waar de vorige dag nog een Bairds Strandloper wasesignaleerd, dit is een steltloper die normaal in het arctisch gebied van Noord-Amerika te vinden is. Helaas hebben we de vogel niet meer terug gevonden maar tijdens het kijken zagen we wel mooi een Smelleken langs vliegen en enkele 'steltjes' zoals een Krombekstrandloper, Bonte Strandloper, Kleine Strandloper en Bontbekplevier.

John Hermans

Wie gaat er mee?

Zondag 29 januari, halve dag

Osse polder

John gaf het al aan in zijn artikel hierboven over de Biesbosch: het is erg jammer als er bij een excursie weinig leden meegaan. En met een ledenaantal van rond de 385 moeten we toch met een behoorlijke groep op pad kunnen. Op **29 januari** heb je in ieder geval weer een kans om mee te gaan op een altijd gezellig en voor vogels interessant uitstapje. We bezoeken dan de Osse polder in de omgeving van Vinkel. Op de maandagenda van januari vind je meer informatie over de vertrektijd en plaats.

Bijzondere waarnemingen

Hier de bijzondere waarnemingen van eind augustus 2016 tot half november 2016.

Het betreft hier een greep van de vogelwaarnemingen uit onze regio vanuit waarneming.nl.

Deze waarnemingen hebben het kenmerk zeldzaam of zeer-zeldzaam in onze regio.

Natuurlijk worden er weer vele waarnemingen gedaan vanuit de beide telposten. Van Roodpootvalken, Roodkeelpieper, Rode Wouwen tot Ruigpootbuizerden. Op dit moment zijn er in Nederland op vele plaatsen Pestvogels gezien. Ook de

eerste zijn overvliegend in Uden waargenomen. Wie weet zien we ze dit jaar weer erg mooi zoals enkele jaren geleden. Let hierbij vooral op bessen-dragende struiken en sierappels.

Wil je op de hoogte blijven, kijk regelmatig op onze site: www.vogelwachtuden.nl

Peter van de Braak (Inventarisatiewerkgroep),

☎ 06-22491297.

✉ petervandeBRAAK@gmail.com

Datum:	Aantal	Soort:	Locatie:	Waarnemer:
29-8-2016	1	Duinpieper	Dinther - Waterzuivering	Teun van Kessel
31-8-2016	1	Roodpootvalk	Telpost Brobbelbies noord	Martien van Dooren
31-8-2016	1	Grote Mantelmeeuw	Telpost Brobbelbies zuid	Gerard van Aalst
31-8-2016	1	Zwarte Ooievaar	Keldonk	Chris Moorman
1-9-2016	1	Geelpootmeeuw	Veghel - Bloemenwijk	Teun van Kessel
1-9-2016	1	Bonte Strandloper	Telpost Brobbelbies noord	Wim Gremmen
5-9-2016	52	Ooievaar	Maashorst - Slabroekse heide	Teun van Kessel
6-9-2016	1	Zwarte Ruiter	Telpost Brobbelbies noord	Bart Gras
6-9-2016	1	Roodpootvalk	Telpost Brobbelbies noord	Teun van Kessel
15-9-2016	2	Zilverplevier	Telpost Brobbelbies noord	Arend Vermaat
21-9-2016	1	Roodkeelpieper	Telpost Brobbelbies noord	Martien van Dooren
26-9-2016	1	Waterpieper	Telpost Brobbelbies zuid	Gerard van Aalst
30-9-2016	2	Bokje	Telpost Brobbelbies zuid	Gerard van Aalst
1-10-2016	1	Morinelplevier	Telpost Brobbelbies noord	Martien van Dooren
4-10-2016	1	Beflijster	Telpost Brobbelbies zuid	Gerard van Aalst
4-10-2016	1	Grote Zaagbek	Telpost Brobbelbies noord	Bart Gras
6-10-2016	1	Ruigpootbuizerd	Telpost Brobbelbies noord	Martien van Dooren
8-10-2016	1	Middelste Bonte Specht	Zeeland - Trentse Bossen	Mark Stevens
14-10-2016	2	Rode Wouw	Telpost Brobbelbies noord	Martien van Dooren
15-10-2016	1	Grote Pieper	Telpost Brobbelbies noord	Teun van Kessel
16-10-2016	17	Casarca	Reek	Kell & Alison Eradus
17-10-2016	1	Sneeuwgans	Telpost Brobbelbies noord	Wim Gremmen
17-10-2016	1	IJsgors	Telpost Brobbelbies noord	Teun van Kessel
19-10-2016	3	Europese Kanarie	Telpost Brobbelbies zuid	Gerard van Aalst
19-10-2016	1	Bladkoning	Maashorst - Kanonsberg	Gerard van Aalst
27-10-2016	1	Pestvogel	Maashorst - Hengstheuvel	Henk van den Acker
3-11-2016	1	Pestvogel	Telpost Brobbelbies noord	Martien van Dooren
9-11-2016	32	Kraanvogel	Volkel	Marc Poulussen
12-11-2016	1	Ruigpootbuizerd	Telpost Brobbelbies noord	John Hermans

Endoscopie van oeverzwaluwnesten

De leukste natuuronderzoekjes ontstaan vaak heel spontaan. Omdat we iets in het veld tegenkomen dat we niet kunnen verklaren of nieuwsgierig zijn naar hoe iets in de natuur precies in haar werk gaat. En die nieuwsgierigheid is ook ons vogelaars niet vreemd. In het begin van de vorige eeuw werden vogels nog uit de lucht geschoten alvorens ze op naam te brengen. Tegenwoordig beschikt de vogelaar over zeer geavanceerde apparatuur om zijn gevleugelde onderzoeksobject van nabij te bestuderen of op grote afstand te tracken. En ondanks de bezwaren van Midas Dekkers (Mudde, 2016) is het recht op privacy voor vogels nog niet bij wet geregeld. Niets stond ondergetekend dan ook in de weg om dit voorjaar de oeverzwaluwkolonie aan de Munterweg bij Uden eens diepgaand te onderzoeken. En dan ook écht diepgaand: tot 1.20 meter om precies te zijn. Want dat was de maximale diepte tot waar we met onze endoscoopcamera konden filmen. Maar daarover later meer, eerst iets over de vogelsoort die ons beiden zo intrigeert.

De Oeverzwaluw

De Oeverzwaluw (*Riparia riparia*) is de kleinste van de drie in ons land broedende zwaluwsoorten. De etymologie van de zwaluwsoorten spreekt voor zich: de Boerenzwaluw is een typische soort in het agrarisch landschap die haar nest graag in stallen bouwt. De Huiszwaluw nestelt bij voorkeur onder overstekken tegen huizen en andere gebouwen. En dat is bij de Oeverzwaluw niet anders: van oudsher koloniseert de Oeverzwaluw afkalvende oevers langs beken en rivieren. En toen die door verregaande oeverbescherming en kanalisatie steeds schaarser werden, nam de soort ook genoeg met zanddepots en kunstwanden. Een opportunistische soort dus, die een geschikte nestlocatie snel accepteert maar ook weer verlaat als de situatie minder gunstig wordt. En dat kan zelfs gedurende het broedseizoen. Middels ringonderzoek in het kader van het RAS project is vastgesteld

dat een Oeverzwaluw in het begin van het broedseizoen in een kolonie een legsel groot kan brengen en vervolgens voor een tweede legsel uitwijkt naar een andere kolonie (Majoer, 2014). In haar keuze van geschikte nestlocaties heeft de Oeverzwaluw wel een aantal voorkeuren: naast de aanwezigheid van een steile, vrijgelegen zandwand is ook de aanwezigheid van water in de directe omgeving gewenst. Die aanwezigheid vergroot namelijk de beschikbare biomassa van insecten, zoals eendagsvliegen en muggen, die de Oeverzwaluw als stapelvoedsel gebruikt. De insecten worden in de vlucht -vaak boven het water- gevangen.

De verschijning van de Oeverzwaluw is niet opvallend: de onderdelen zijn wit met een duidelijke bruine borstband, de bovendelen bruin. De vrij donkere ondervleugels tekenen in de vlucht enigszins af tegen de witte buik. De staart is ondiep gevorkt, wat haar in de vlucht eenvoudig te onderscheiden maakt van de Huiszwaluw en de Boerenzwaluw die beide een dieper gevorkte staart hebben.

De wat kwetterende zang is ingetogen en een stuk minder muzikaal dan die van de Boerenzwaluw en de Huiszwaluw. Een mooie geluidsopname van de oeverzwaluwkolonie aan de Munterweg is te vinden op de website van de Vogelwacht Uden: www.vogelwachtuden.nl/index.php/oeverzwaluw

Oeverwaluwkolonies rond Uden

De Oeverwaluw en Vogelwacht Uden zijn nauw met elkaar verbonden. Onze Vogelwacht bouwde, als eerste Vogelwacht in Nederland, een kunstmatige oeverwaluwwand bij Hemelrijk in Volkel. Na het gereedkomen van deze kunstwand in 1986 werd hij jarenlang succesvol bewoond door vele paartjes Oeverwaluwen. Tussen 1986 en 2005 (m.u.v. 2001) was de wand jaarlijks bezet en werden totaal 1432 broedgevallen genoteerd. Het hoogste aantal van 266 broedsels werd in 1989 vastgesteld. Na 2005 hebben er helaas geen Oeverwaluwen meer van de wand gebruik gemaakt (*Website Vogelwacht Uden*). Door verlandings van de oever en begroeiing vóór de kunstwand is deze nestlocatie voor de Oeverwaluw waarschijnlijk minder geschikt geworden.

In 2016 heeft zich bij Hemelrijk wel weer een kolonie van enkele tientallen broedparen gevestigd in een steile oever (mond. meded. M. Poulussen). Op andere locaties rond Uden broeden Oeverwaluwen in tijdelijke zanddepots zoals bijvoorbeeld bij de Hofmansplassen (jaarlijks sinds 2007, bron waarneming.nl), op het industrieterrein in Uden (incidenteel, mond. meded. J. Verhoeven) en in een zandhoop naast de Leijgraaf nabij de Munterweg (jaarlijks sinds 2013, bron waarneming.nl). De nestgaten van deze laatste kolonie bij de Munterweg bleken eenvoudig te bereiken waardoor het een zeer geschikte plek was voor ons veldonderzoek naar oeverwaluwnesten.

Endoscopisch onderzoek

Een zeer actieve werkgroep binnen Vogelwacht Uden is de Nestkastenwerkgroep waarvan de le-

den jaarlijks vele honderden nestkasten in Uden en omgeving controleren op legsels. Hoewel lid van deze werkgroep, voelde het voor Mignon van den Wittenboer niet goed om nestkasten frequent te openen tijdens het broedseizoen. In het voorjaar van 2016 deed zich bij haar de vraag voor of nestkasten niet op een minder verstoringgevoelige manier te controleren zijn, zoals met een endoscoop. De coördinator van de Nestkastenwerkgroep, Leo Ballering, bleek een ongebruikte endoscoopcameraset op de plank te hebben liggen en stelde die beschikbaar.

De bij het onderzoek gebruikte endoscoop.

Na een kleine test in diverse nestkasten rond het huis, bleek deze camera echter niet geschikt voor nestkastcontroles: de lange stugge buis kon niet voldoende geknikt worden om in kleine ruimtes, zoals nestkasten, recht naar beneden te filmen. Maar recht naar voren kon er prima mee gefilmd worden en de ledlampjes rond de kop van de camera zorgden ook nog eens voor voldoende beeld in donkere ruimten. Het idee om de camera in te

De oeverwaluwwand aan de Munterweg, begin mei 2016. 📷 Willy van Lanen

zetten voor onderzoek naar oeverzwaluwnesten was dan ook al snel geboren. Willy van Lanen, die al langer de kolonie aan de Munterweg observeerde, meldde zich aan als medeonderzoeker en op maandagavond 9 mei 2016 werd een eerste testbezoek aan de kolonie gebracht.

Eerste nestcontrole

In de literatuur is door ons geen informatie gevonden over mogelijke verstoring van oeverzwaluw-legsels bij nestcontrole. Sterker nog: we hebben überhaupt geen onderzoek kunnen vinden waarbij oeverzwaluwnesten gecontroleerd zijn. We besloten om zo voorzichtig mogelijk te werk te gaan en de kolonie niet langer dan nodig te bezoeken. Daarnaast vonden de controles telkens plaats bij zeer gunstige weersomstandigheden. Een Oeverzwaluw zoekt immers bij het verlaten van het nest geen beschut plekje in een boom, maar brengt haar tijd in de open lucht door. Nestcontroles tijdens regenbuien of harde wind leken ons dan ook geen goed idee.

Op het moment van de eerste nestcontrole, op 9 mei 2016, waren er in de kolonie aan de Munterweg 37 nestgangen gegraven. Oeverzwaluwen graven deze gangen zelf: hun pootjes zijn voorzien van stevige veertjes die het graven gemakkelijker maken. De nestgangen lopen vaak iets omhoog en aan het einde bevindt zich een kleine nestkom. Aan de Munterweg bleek dat het ook voor Oeverzwaluwen niet altijd gemakkelijk is je in een zandberg te oriënteren. Enkele nestgangen in de bovenrand van de kolonie liepen zodanig op dat de gang uitkwam in het aardoppervlak en er een 'dakraam' ontstond. Dergelijke gangen werden niet als nestgang in gebruik genomen.

In slechts enkele gangen werd op 9 mei nestmateriaal aangetroffen in de vorm van wat grassprietten en strootjes. In één nestgang kon een ei gefilmd worden. Omdat we na het controleren van een deel van de kolonie al de conclusie trokken dat dit bezoek te vroeg gepland was, werd de controle voortijdig afgebroken. Na ons bezoek keerden de oudervogels al snel weer terug naar de kolonie en van verstoring leek dan ook geen sprake te zijn.

Nestbekleding

Onze verwachting was dat ruim twee weken later de meeste nestgangen wel bezet zouden zijn zodat we eenvoudig de legselgrootte konden bepalen. Op 26 mei 2016 werd een tweede bezoek aan

de kolonie gebracht. Dit leverde helaas een kleine teleurstelling op. Bij de eerste controle bestond het nestmateriaal uit wat droog gras en strootjes, nu waren de nestgangen achterin echter volgestouwd met veren die de binnenbekleding van het nest vormen. Het betrof voornamelijk eendenveertjes die in de omgeving van de Leijgraaf talrijk voorhanden zijn. Maar het vaststellen van de legselgrootte werd hierdoor onmogelijk: in de verenbende kon geen enkel ei ontdekt worden. Of de legselgrootte aan de Munterweg overeen kwam met de in de literatuur genoemde 3-6 eieren bij een eerste legsel (*Turner, 1989*), hebben we dan ook niet kunnen vaststellen. Pas op het moment dat er jongen bewogen kon vastgesteld worden of het nest daadwerkelijk bewoond was.

Van de 37 gangen waren er eind mei vijftien leeg, in zeventien gangen werd nestmateriaal aangetroffen en in vijf nesten bewogen kleine jongen.

In het begin van het broedseizoen bestaat de nestbekleding uit droge grasjes en strootjes. Later worden veertjes van vooral eenden gebruikt. 📷 Willy van Lanen

Vervolgbezoeken

In totaal is de kolonie aan de Munterweg in 2016 zeven keer met de endoscoopcamera onderzocht. Deze bezoeken vonden plaats op 9 mei, 26 mei, 6 juni, 18 juni, 30 juni, 21 juli en 8 augustus 2016. Tijdens het veldbezoek werden de camerawaarnemingen per nestgang op een formulier genoteerd. Achteraf werden de opnamen thuis op een groter scherm nogmaals in alle rust bekeken. Hierdoor kon het aantal jongen per nest vaak nog nauwkeuriger worden vastgesteld.

Broedresultaten

Bij aanvang van het onderzoek waren er door de Oeverzwaluwen reeds 37 nestgangen uitgegraven. Gedurende het broedseizoen zijn een aantal gangen ingestort (na zware regenval) en zijn ook weer nieuwe nestgangen gegraven. Hierdoor komen we op een totaal van 48 verschillende ingangen. Na afloop van het broedseizoen is de diepte van de gangen met een rolmeter gemeten: dit varieerde van slechts enkele centimeters tot 126 centimeter (gemiddeld 56,1 centimeter). In 25 gangen is daadwerkelijk een broedgeval vastgesteld. Deze nestgangen varieerden in diepte van 48 tot 126 centimeter met een gemiddelde van 77,4 centimeter. In de literatuur wordt vaak een nestdiepte van 50-130 centimeter genoemd (*Turner, 1989*). Onze meting van 48 centimeter wijkt daar iets van af, maar is niet uitzonderlijk. In de oeverwaluwwand nabij de visvijver in Reusel is een nest op 25 centimeter diepte aangetroffen (*Wouters, 2006*).

Jonge Oeverzwaluwen, kolonie Munterweg Uden, 2015. 📷 Willy van Lanen

In 21 nestgangen werd een eerste legsel vastgesteld dat varieerde tussen één en vijf jongen. De gemiddelde nestgrootte was 3,4 jongen. In zestien nestgangen konden we later in het broedseizoen een tweede legsel noteren met minimaal twee en maximaal vijf jongen. Het gemiddeld aantal jongen per tweede legsel van 3,2 was daarmee iets lager dan het eerste legsel. Van de nestgangen waarin tweede legsels plaatsvonden werden er twaalf ook al voor een eerste legsel gebruikt. De overige betrof niet eerder gebruikte nestgangen. Het totaal aantal jongen dat in 2016 aan de Munterweg is geteld bedraagt 123 (72 in het eerste en 51 in het tweede legsel).

De kwaliteit van de filmbeelden die met de endoscoop gemaakt zijn, was voldoende om de eerder

genoteerde waarnemingen te controleren en bij te stellen. Het maken van screenshots van deze beelden levert echter een matige kwaliteit op, maar we willen de lezer dit vrij unieke inkijkje in het nest niet onthouden. Op onderstaande screenshots staan achtereenvolgens jongen die net uit het ei zijn, jongen van ca. tien dagen oud en jongen die al op uitvliegen staan (ca. 20 dagen oud).

Oeverzwaluw bij de kolonie aan de Munterweg, 2015. 📷 Willy van Lanen

Opvallende ontdekkingen

Wat ons gedurende het onderzoek met name opviel was de verhouding tussen het aantal nestgangen waar activiteit werd waargenomen (graven, in- en uitvliegende ouders, jongen in de opening) en het aantal legsels dat daadwerkelijk met de camera kon worden vastgelegd. De inventarisatiemethode die Sovon gebruikt, gaat uit van het aantal 'bewoonde' nestgangen, en op basis daarvan wordt een schatting gemaakt van de broedvogelpopulatie van deze soort in Nederland.

Hoewel onze steekproef natuurlijk erg klein is en slechts één broedseizoen en kolonie betreft, geeft het wel te denken. Indien we de Sovon-methode hadden gebruikt zouden we tot een aantal van ruim 45 nesten gekomen zijn (nestgangen met activiteit) terwijl er daadwerkelijk slechts sprake is van 25 nesten. Ruim 40% minder...

Opmerkelijk waren ook een tweetal nesten waarvan de gang zich aan het begin in een Y-vorm splitste in twee ingangen. Beide ingangen werden door ouders en jongen gebruikt waardoor er sprake leek van vier bewoonde gangen terwijl er slechts twee legsels zaten.

Ook interessant is de nestgang waarin vermoedelijk sprake was van predatie. Tijdens een controlebezoek bleek een oudervogel dood achterin de

gang te liggen en waren de eieren kapot. In een andere nestgang, vlak voor het nest met een broedende adulte Oeverzwaluw, lag een dode Koolmees. Een verklaring hiervoor hebben we nog niet kunnen vinden.

Tijdens onze laatste controle op 8 augustus werden in één nestgang nog twee bedelende jongen aangetroffen. Boven de kolonie waren echter geen Oeverzwaluwen meer te zien. Bij een korte nacontrole enkele dagen later lagen de jongen dood in de gang. Mogelijk hadden de ouders besloten met de andere Oeverzwaluwen mee op trek naar het zuiden te gaan en was die drang groter dan het grootbrengen van de laatste twee jongen.

Discussie

Het mag duidelijk zijn dat de door ons gebruikte onderzoeksmethode dusdanig intensief is dat toepassing op grote schaal niet mogelijk zal zijn. Toch zou het mooi zijn als er in de toekomst in meer kolonies met behulp van een endoscoopcamera gecontroleerd zouden worden. Door met de verkregen gegevens de data die middels de Sovon-inventarisaties verzameld zijn te corrigeren, kan er mogelijk een meer betrouwbare schatting gedaan worden van het aantal in Nederland broedende Oeverzwaluwen. Ook levert dergelijk onderzoek

interessante data op over het aantal jongen dat jaarlijks uitvliegt en kunnen trends in broedsucces nauwkeuriger vastgelegd worden.

De gebruikte endoscoop leek geen verstoring van nesten op te leveren: broedende exemplaren bleven tijdens de controle op het nest, vliegvlugge jongen bleven rustig zitten of verlieten de gang door langs de endoscoopbuis naar buiten te kruipen en keerden later ook weer terug. Van paniek of grote onrust is op geen enkel moment sprake geweest. Onze endoscoopcamera was wellicht niet het meest handige model: de kop raakte vaak verstopt met leem bij contact met de wanden van de gang. Een model met uitschuifbare buis en met een kleinere beweegbare kop zou de bruikbaarheid van de beelden verder kunnen vergroten. Het gebruik van een endoscoopcamera biedt behalve bij de nestcontrole van de Oeverzwaluw ook mogelijkheden bij nestcontrole van andere holenbroedende soorten. Denk hierbij aan bijvoorbeeld nestcontroles bij Bijeneters, Bosuilen en spechten.

Dankwoord

Zonder de door Leo Ballering beschikbaar gestelde endoscoopcamera had dit onderzoek natuurlijk nooit plaats kunnen vinden, dank daarvoor. En ook dank aan Joost van Bruggen van Sovon voor het toelichten van de door Sovon toegepaste methode en interpretatie van gegevens.

Literatuur en Bronnen

In de digitale versie van deze uitgave van Het Bruujssel zijn gebruikte literatuur en bronnen middels een link gekoppeld aan de - indien beschikbaar - originele bron op het internet. Klik hiervoor naast het symbool:

Majoor, F., 2014. 'RAS onderzoek Oeverzwaluw'.

Mudde, T., 2016. 'Stop met de vogelwebcams, ook dieren hebben recht op privacy' - Volkskrant 19 maart 2016.

Turner, A en C. Rose, 1989. A Handbook to the swallows and martins of the world – Helm, Londen.

Website Vogelwacht Uden

Wouters, P. 2006. Zes jaar oeverzwaluwwand visvijver Reusel - Blauwe Klauwier april 2006: 15-18.

Mignon van den Wittenboer
Willy van Lanen

Wie gaat er mee?

Zondag 19 maart, halve dag

Kraaijenbergse plassen

Dicht bij Uden en altijd interessant voor vogels: de Kraaijenbergse plassen. Op **19 maart** zitten er volop ganzen en eenden, diverse steltlopers en is wellicht de prachtige zang van de Blauwborst alweer te horen. Meer informatie kun je vinden op de maandagenda van maart.

Excursie 30 oktober 2016

Amsterdamse Waterleidingduinen

Met 34 km² vormen de Amsterdamse Waterleidingduinen een van de grootste aaneengesloten natuurgebieden langs de Nederlandse kust. Het is een oase van rust in de Randstad waar je uren kan dwalen, ook buiten de gebaande paden. Omdat het water voor de waterwinning wordt rondgepompt, blijven de meeste kanalen zelfs bij strenge vorst open, wat veel vogels aantrekt.

Zondag 30 oktober gaan we met een groep van negentien vogelaars naar de AWD. Vera en ondergetekende vertrekken vanuit onze woonplaats 's-Hertogenbosch en komen rond 9.30 uur aan bij de ingang Panneland bij Vogelenzang waar de rest van de groep uit Uden even later ook arriveert. We worden bij het uitstappen al meteen verwelkomd door een Boomklever en een aantal luidruchtig rondvliegende Halsbandparkieten die tegenwoordig algemeen zijn in de Randstad. Nadat iedereen een toegangskaartje voor het gebied heeft gekocht trekken we via de Pannelandeweg het gebied in. Zodra we het gebied betreden hebben, stuiten we op de eerste Damherten, waarvan er binnen de hekken van het natuurgebied honderden rondlopen. Het is gelijk een geliefd object voor de fotografen onder ons. Vooral in het wat meer noordelijk gedeelte van de AWD tussen het Middenveld en het Renbaanveld kan je ook nog veel Reeën vinden. Nadat we een kwartiertje onderweg zijn vliegen de eerste groepen Kramsvogels en Koperwieken over, er zullen er nog vele volgen deze dag. In het Infiltratiegebied treffen we naast de meer algemene soorten als de Aalscholver, Wilde Eend, Kuifeend, Fuut, Gaai, Spreeuw, Koolmees en Vink ook een Groene Specht, Krakeenden en een enkele Tafeleend aan. John attendeert ons op een paar overvliegende Sijsjes en Appelvinken. Bij het Groot Zwarte veld ziet Mig non de eerste Grote Gele Kwikstaart en hoort Isidro de eerste IJsvogel die even later door een paar groepsleden met een telescoop ook daadwerkelijk wordt gezien. Even verder worden prachtig een aantal foeragerende Goudhaantjes

en een Grote Zilverreiger gespot. Ook de Grote Bonte Specht wordt gezien. Terug in het Infiltratiegebied maakt zich enige opwindende meester van de groep wanneer de eerste Vos wordt waargenomen, het beest blijkt totaal niet schuw te zijn en is redelijk goed benaderbaar. Tien minuten later wordt door een aantal groepsleden het kenmerkende geluid van Baardmannetjes gehoord. We blijven enige tijd gespannen staan luisteren en kijken, maar de Baardmannetjes laten zich niet zien. Wel wordt er terplekke de Waterral en een Dodaars gehoord. Nadat een aantal Watersnippen en Graspiepers zijn overgevlogen, wordt besloten richting Mussenveld te trekken waar de dagen ervoor een IJseend was gespot. Peter leidt ons via de juiste coördinaten naar de bewuste plek en al spoedig laat deze zee-eend zich zien. Hij duikt regelmatig onder en het is dan iedere keer weer een verrassing waar hij boven komt. De fotografen zijn er druk mee om een mooi plaatje te schieten maar uiteindelijk laat hij zich een aantal malen prachtig zien en vastleggen.

IJseend vrouwtje. 📷 Martien van Dooren

Ter plekke wordt naast de Wintertaling ook een Veldleeuwerik, Zanglijster en een Keep gespot. Rond 12.30 uur wordt besloten om terug te lopen en via de duinen richting zee te trekken. Na een voor sommige moeizame klauterpartij via het Tilanuspad worden de telescopen op zee gericht. Even later roept John: "Jan van Gent!, Bruinvis!, Eider!, Zwarte Zee-eend!, Grote Stern!" Het valt niet

voor iedereen mee om de waargenomen soorten op deze grote afstand ook daadwerkelijk in beeld te krijgen via de telescoop. Na enige tijd besluit de groep om een klein stukje via het strand in noordelijke richting te lopen. Op het strand aangekomen zitten er vele Zilvermeeuwen naast een aantal Kleine- en Grote Mantelmeeuwen. Geen spoor echter van de ook verwachte Drieteenstrandlopers. Omdat de tijd te kort is om via de noordelijke kant van de AWD terug te lopen, gaan we via het 'Huis van het Wester' weer terug het Infiltratiegebied in. Er wordt ter plekke nog een Havik, een Buizerd en een Grote Gele Kwikstaart gezien. In het Infiltratiegebied gaan we op zoek naar de al eerder gespotte Klapekster en Krooneenden. Rond 14.30 uur wordt de Klapekster gezien, voor mij de eerste dit najaar. Een half uurtje later krijgen we dankzij Isidro en Peter een groepje Krooneenden in beeld. Deze prachtige eenden broeden in meren, baaien, grote lagunes en zoutmoerassen in Midden-Europa en overwinteren rond de Middellandse Zee. Het mannetje met zijn vosrode kop en de opvallende koraalrode snavel valt gelijk op. Terug lopend richting het Panneland stuiten we een aantal keren op een Vos. Sommige poseren prachtig in het zonlicht voor de fotografen, andere komen op je af om te bedelen wat gezien hun gedrag nog regelmatig door bezoekers beloond lijkt te worden.

Moe maar voldaan keren we na achttien kilometer gelopen te hebben rond 15.45 uur weer terug bij de parkeerplaats. De (zelfde?) Boomklever laat zich weer horen en Mignon trakteert ons op een stukje zelfgebakken spektaart wat er als zoete koek ingaat! Het was al met al een prachtige dag om te

vogelen met de nodige zon en weinig wind. Leuke soorten zoals de Glanskop en de Houtsnip zijn wel door anderen gespot maar heb ik zelf gemist, een vogelaar moet ook niet alles willen op zo'n dag.

De Vossen in de AWD zijn totaal niet schuw.
 Martien van Dooren

Soorten: Dodaars, Fuut, Jan van Gent, Aalscholver, Grote Zilverreiger, Blauwe Reiger, Knobbelzwaan, Grauwe Gans, Krakeend, Wintertaling, Wilde eend, Slobeend, Tafeleend, Kuifeend, Krooneend, Eider, Ijs-eend, Zwarte Zee-eend, Brilduiker, Havik, Buizerd, Torenvalk, Waterral, Waterhoen, Meerkoet, Watersnip, Houtsnip, Kleine Mantelmeeuw, Zilvermeeuw, Grote Mantelmeeuw, Grote Stern, Houtduif, Halsbandparkiet, Ijsvogel, Groene Specht, Grote Bonte Specht, Boomleeuwerik, Veldleeuwerik, Graspieper, Grote Gele Kwikstaart, Winterkoning, Roodborst, Merel, Kramsvogel, Zanglijster, Koperwiek, Tjiftjaf, Goudhaantje, Baardman, Staartmees, Glanskop, Pimpelmees, Koolmees, Boomklever, Boomkruiper, Klapekster, Gaai, Ekster, Zwarte Kraai, Kauw, Spreeuw, Vink, Keep, Sijs, Appelvink, Rietgors, Damhert, Ree, Vos en Bruinvis.

Totaal 66 vogelsoorten en vier soorten zoogdieren.

Dick Slaa

 Martien van Dooren en Vera Slaa ►

Voor u gelezen

Komen ze eraan?

Vanaf half oktober worden er weer Pestvogels gemeld. Aanvankelijk vooral losse vogels, vaak overvliegend. De laatste dagen echter ook in groepjes tot enkele tientallen. Dat doet de hoop weer opvlammen op een heuse invasie... Maar laten we ons niet te snel rijk rekenen. Bijna iedere herfst komen er wel wat Pestvogels naar ons land. Ze worden het meest gezien langs de kust, op de Waddeneilanden en in Noordoost-Nederland.

Variabele start

Pestvogels in oktober zegt nog niet zo veel. Maar het k n het begin zijn van iets moois. Invasies in Nederland kunnen op allerlei momenten beginnen, in oktober-november, hartje winter of zelfs in februari. Als de populatiedruk groot is, de voedselbronnen in het noorden en oosten op zijn, de wind gunstig staat...enzovoort.

Pestvogel. Martien van Dooren

Een verzameling individualisten

De structuur binnen trekgroepen is nogal los. Individuele vogels kunnen heel verschillende beslissingen nemen (in een gebied met voedsel blijven of doorvliegen), zowel binnen een seizoen als tussen seizoenen onderling. Sommige verschijnen na een jaar op exact dezelfde plek, andere zwerven in allerlei richtingen.

Afwachten maar

Het is afwachten of er dit seizoen wat moois op het programma staat. Het aantal doortrekkende Pestvogels bij Falsterbo (Zuid-Zweden) belooft inmiddels het dubbele ten opzichte van een gemiddeld seizoen, met dagtotalen van boven de 500, dit stemt hoopvol.

Uit: SOVON Nieuws, 3 november 2016

Usutu-virus, 'merelziekte' bereikt Nederland

We kregen bij Vogelbescherming al zeer veel meldingen van dode Merels binnen en waren dus al bang dat het Usutu-virus zou gaan toeslaan in Nederland. Onderzoek aan dode vogels heeft nu definitief uitgewezen dat het Usutu-virus Nederland heeft bereikt. Het virus zorgde in 2012 nog bij onze Duitse burens voor een massale sterfte onder de Merels en nu komen er talloze meldingen uit Gelderland, Noord-Brabant en Limburg.

Het Usutu-virus vindt zijn oorsprong in Afrika en wordt overgebracht door muggen. Vermoedelijk is het virus via trekvogels naar Europa overgebracht, waar het 2001 voor het eerst opdook in Oostenrijk. Vanuit daar verspreidde het zich over Europa, met in 2012 een massale slachting onder de Merels in Duitsland tot gevolg. Meer dan 300.000 vogels stierven. In sommige Duitse steden was de sterfte zo massaal dat de Merels praktisch verdwenen waren uit de tuinen en parken. Sindsdien waart het virus nog steeds rond in Europa en de laatste jaren ook in Nordrhein-Westfalen, de Duitse deelstaat die aan Nederland grenst. Het was dus wachten tot het virus in Nederland zou opdoken.

Weinig gevaar voor mensen

Het is zeer uitzonderlijk dat mensen besmet raken. Het virus wordt door steekmuggen, voornamelijk uit het geslacht Culex, overgedragen. In Europa zijn tot nu toe vijf patiënten met het Usutu-virus bekend, ondanks grootschalige uitbraken bij vo-

gels. Bij drie van deze patiënten was het immuunsysteem verzwakt.

Herkennen zieke Merel

Een merel die is besmet met het virus is vaak gemakkelijk te herkennen. Ze zien er - ook als er veel voedsel aanwezig is - ongezond en verzwakt uit. Ze zijn makkelijk te benaderen, hebben een slordig verenkleed en zijn sterk vermagerd. Verder hebben ze evenwichtsstoornissen en kunnen ze soms moeilijk vliegen. Na twee tot drie dagen zijn ze vaak dood. De verwachting is dat Merels uiteindelijk immuniteit tegen het virus zullen ontwikkelen. *Uit: Nieuwsbericht Vogelbescherming, 20 september 2016 Opmerking: Ook hier hebben we diverse dode Merels gevonden, maar sinds november zien we geen dode Merels meer.*

Gierzwaluw verbreekt vliegrecord na tien maanden zonder landing

Tien maanden achter elkaar vliegen, sommige gierzwaluwen krijgen het voor elkaar. Dit blijkt uit Zweeds onderzoek met gezenderde Gierzwaluwen. De onderzoekers volgden de vogels bij hun reis van Zweden naar de overwinteringgebieden in Centraal en West-Afrika.

Gierzwaluw. 📷 Marc Gottenbos

Al in 1956 suggereerde de Britse ornitholoog David Lack in zijn beroemde boek 'Swifts in a Tower' dat Gierzwaluwen buiten het broedseizoen niet aan de grond komen. 'Hij baseerde zich op de observatie dat deze vogels altijd in de lucht worden gezien', zegt bioloog Hans van Gasteren van de Universiteit van Amsterdam. 'Nu hebben wetenschappers het vermoeden van Lack eindelijk bevestigd.' De Zweedse onderzoekers beschrijven in het wetenschappelijke tijdschrift *Current Biology* hoe ze minuscule zenders als een rugzakje op de Gierzwaluwen bonden. 'Sommige vogels brengen

tien maanden lang in de lucht door', aldus hoofdonderzoeker Anders Hedenström. 'Het record stond tot nu toe op naam van de Alpengierzwaluw, die zes maanden rondvliegt zonder te landen. De Gierzwaluw verpulvert dat record.'

Non-stop vliegen

Dermate lang non-stop vliegen betekent ook dat Gierzwaluwen vrijwel alles in de lucht moeten doen. Ze eten door vliegen en muggen te vangen, en drinken door met opengesperde bek over het water te scheren. Ook het verzamelen van nestmateriaal gebeurt in de lucht, door voorbijvliegend zaadpluis en veertjes in de bek met speeksel te mengen.

Uit: De Volkskrant, 27 Oktober 2016

Wat vogels zien dat wij niet zien?

De ogen van vogels lijken op die van mensen. Met de staafjes in het netvlies zien vogels licht en donker. Kegeltjes zorgen ervoor dat vogels kleuren waarnemen en een scherp beeld hebben. Daarnaast zien vogels, in tegenstelling tot mensen, ook ultraviolet licht en beleven de wereld daardoor toch heel anders dan wij.

Staafjes en kegeltjes

Nacht-actieve vogels hebben vooral veel staafjes en compenseren het gemis aan scherpte door een heel goed gehoor. Dag-actieve vogels hebben juist veel kegeltjes.

Voorbeeld: IJsvogels hebben veel rode kegeltjes, omdat rood de schittering van het water wegneemt. Ze kunnen van bovenaf goed in het water kijken. Vogels die onder water goed moeten zien om naar vis zoeken, hebben veel blauwe en groene kegeltjes.

Ultraviolet licht

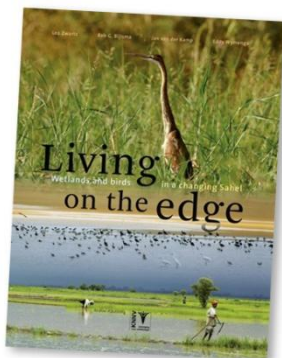
Vogels hebben ook kegeltjes die gevoelig zijn voor ultraviolet (uv) licht. Voorbeelden van wat ze daarmee zien:

- de waslaag om rijpe vruchten (lijsterachtigen),
- urinesporen van muizen (Torenvalken),
- de zon als het bewolkt is (oriëntatie en navigatie),
- andere kleuren in het verenkleed (een mannetje Pimpelmees/Roodborst/Ekster/etc. ziet er voor die vogels heel anders uit dan een vrouwtje).

Uit: Vogelbescherming, Vogelweetjes

Samenstelling door John Hermans

Kerstpuzzel 2016

Te koud, te nat of gewoon even geen zin om naar buiten te gaan? In de Vogelwacht Kerstpuzzel 2016 zijn heel veel vogels te ontdekken. Als je ze allemaal gevonden hebt, vormen de overgebleven letters een vraag. Onder de inzenders van het goede antwoord op die vraag verloot de redactie één exemplaar van het schitterende boek 'Living on the edge'.

Stuur je oplossing vóór de volgende deadline naar:

bruujssel@vogelwachtuden.nl en je maakt kans op deze indrukwekkende uitgave over de gebieden waar veel van onze trekvogels overwinteren en met welke problemen de vogels daar te maken hebben.

D	W	E	L	B	E	O	H	E	O	K	K	B	E	T	W	F	L	U	I	T	E	R	E	E
R	R	K	D	O	S	T	E	K	S	T	E	R	O	K	L	A	V	M	O	O	B	L	E	U
E	E	R	R	S	N	I	B	I	I	T	G	E	H	O	E	V	O	G	P	N	E	B	L	S
Z	V	F	A	R	A	V	O	O	K	R	I	O	P	A	M	R	D	O	D	A	A	R	S	B
I	E	I	A	U	G	E	S	B	H	R	E	U	T	D	V	P	H	I	E	A	I	U	N	O
U	L	T	I	I	E	I	R	O	U	D	A	W	P	E	E	I	I	Z	E	H	E	I	E	N
B	K	I	H	T	W	K	I	N	I	N	D	K	U	A	J	R	K	E	V	P	B	N	G	T
O	M	S	A	E	U	B	E	T	S	R	N	G	E	E	T	F	A	U	P	M	O	E	R	E
B	O	D	L	R	A	L	T	B	Z	E	E	A	I	E	E	G	E	A	W	E	E	K	A	V
I	O	N	S	T	R	A	Z	E	W	P	E	A	E	I	N	L	R	P	F	K	R	I	S	L
U	B	S	Z	Z	G	U	A	K	A	I	G	I	D	E	N	D	M	N	L	G	E	E	M	I
E	N	E	U	G	O	W	N	P	L	U	R	N	S	N	O	R	A	O	E	M	N	K	U	E
D	W	J	T	I	O	E	G	L	U	R	E	R	D	T	N	M	I	O	O	N	Z	E	S	G
B	R	P	N	E	L	R	E	E	W	K	B	B	S	N	D	B	T	O	A	B	W	N	G	E
R	E	A	E	R	W	E	R	V	E	M	N	O	L	R	R	T	O	A	I	K	A	D	B	N
A	K	A	I	Z	U	I	T	I	I	O	H	N	A	A	U	W	H	T	A	W	L	I	E	V
N	I	P	M	W	L	G	K	E	E	O	R	A	A	R	U	D	K	W	G	E	U	E	F	A
D	U	T	S	A	P	E	L	R	U	B	B	M	G	A	U	W	K	B	L	I	W	F	L	N
G	D	E	U	L	W	R	A	T	M	S	S	B	K	O	D	V	B	L	E	R	E	M	I	G
A	L	A	N	U	V	O	D	A	J	L	O	G	G	E	L	W	A	O	I	C	H	K	J	E
N	I	T	A	W	F	U	T	I	U	K	U	S	R	O	G	S	J	I	R	D	E	E	S	R
S	R	L	N	W	I	K	S	I	J	A	P	P	E	L	V	I	N	K	G	S	A	O	T	A
R	B	G	E	F	O	N	P	E	O	W	U	O	W	E	Z	J	I	R	G	M	T	R	E	E
G	R	A	S	P	I	E	P	E	R	A	A	L	E	P	E	L	G	E	E	L	G	O	R	S
P	U	T	T	E	R	K	N	I	V	K	N	E	U	D	U	I	N	P	I	E	P	E	R	N

- ☐ ALK
- ☐ APPELVINK
- ☐ BAARDMAN
- ☐ BEFLIJSTER
- ☐ BERGEEND
- ☐ BLAUWBORST
- ☐ BLAUWE KIEKENDIEF
- ☐ BLAUWE REIGER
- ☐ BOERENZWALUW
- ☐ BOKJE
- ☐ BONTBEKPLEVIER
- ☐ BONTE VLEGENVANGER
- ☐ BOOMKLEVER
- ☐ BOOMKRUIPER
- ☐ BOOMLEEUWERIK
- ☐ BOOMPIEPER
- ☐ BOOMVALK
- ☐ BOSRIETZANGER
- ☐ BOSRUITER
- ☐ BOSUIL
- ☐ BRAAMSLUIPER
- ☐ BRANDGANS
- ☐ BRILDUIKER

- ☐ BRUINE KIEKENDIEF
- ☐ BUIZERD
- ☐ DODAARS
- ☐ DRAAIHALS
- ☐ DUINPIEPER
- ☐ EKSTER
- ☐ FITIS
- ☐ FLUITER
- ☐ FUUT
- ☐ GAAI
- ☐ GEELGORS
- ☐ GIERZWALUW
- ☐ GOUDHAAN
- ☐ GRASMUS
- ☐ GRASPIEPER
- ☐ GRAUWE GANS
- ☐ GRIEL
- ☐ GRIJZE WOUW
- ☐ GRUTTO
- ☐ HAVIK
- ☐ HOP
- ☐ HOUTDUIF
- ☐ HUISZWALUW

- ☐ IJSGORS
- ☐ KAUW
- ☐ KEEP
- ☐ KEMPHAAN
- ☐ KIEVIT
- ☐ KNEU
- ☐ KRAKEEND
- ☐ KWAK
- ☐ LEPELAAR
- ☐ MATKOP
- ☐ MEREL
- ☐ NONNETJE
- ☐ OEHOE
- ☐ PAAPJE
- ☐ PUTTER
- ☐ RAAF
- ☐ ROEK
- ☐ SIJS
- ☐ SMIENT
- ☐ SNOR
- ☐ TAPUIT
- ☐ VINK
- ☐ WULP

Wie gaat er mee?

Zondag 19 februari, hele dag

Pier van IJmuiden

Op de Zuidpier van IJmuiden kun je bijzondere vogels zien die je vrijwel nergens anders aan de Nederlandse kust ziet. Vogels kijken op de Zuidpier is dan ook een feest voor wie graag kustvogels bekijkt. Het stuk strand dat tegen de pier aanligt, is voor vogels ook interessant. In de branding foerageren verschillende soorten strandlopers en plevieren. Groepen meeuwen rusten uit op het strand; Zwarte Kraaien vechten om de overblijfselen van een krab. Soms staat er een Grote of Kleine Burgemeester tussen.

Noteer **19 februari** dus snel in je agenda en mis het niet!

Verslag 2016

5 jonge Raven geringd en uitgevlogen

In de herfst van 2010 werd vanaf de A50 in de Maashorst een Raaf waargenomen. In het jaar daarna volgden verschillende waarnemingen van losse exemplaren en een paartje en in 2012 kon een eerste ravenbroedgeval in de Maashorst worden vastgesteld. Voor het eerst in 92 jaar werd er in Noord-Brabant een nest met liefst drie jonge Raven grootgebracht! En het beviel de Raven schijnbaar goed in de Maashorst, ook in 2013 tot 2015 vlogen respectievelijk vier, vijf en drie jongen uit. Het succesvol broeden van deze vogelsoort, die aan de top van de voedselketen staat, geeft bij uitstek de kracht en potentie van het natuurgebied De Maashorst aan.

Oprichting Ravenwerkgroep

Vanwege de angst voor verstoring was er in de eerste jaren dat het broedpaar aanwezig was slechts summier onderzoek gedaan naar legsel-grootte en overleving in de jongenfase door enkele leden van onze Roofvogelwerkgroep. Daarnaast werd door de Vogelwacht een embargobeleid gevoerd waarbij waarnemingen rond het nest in de broedperiode afgeschermd werden. Deze aanpak bleek succesvol en na vier jaar succesvol broeden konden we ervan uitgaan dat de Raaf zich hier stabiel gevestigd had.

Een aantal leden van de Vogelwacht zag daardoor kans voor een uitgebreider en systematischer onderzoek naar zowel de nestsituatie, de dispersie van de jongen en de rol en het effect van de Raven op de macrofauna van de Maashorst. In januari 2016 werd een Ravenwerkgroep opgericht die tot doel heeft het nest- en het broedgedrag van de Raven te monitoren, de jongen te kleurringen en zodoende hun verspreiding te volgen.

Broedseizoen 2016

Zodra begin 2016 duidelijk is dat het paartje zich weer in de buurt van het nestbos ophoudt, wordt contact gelegd met enkele ringers van de Ravenwerkgroep Nederland. Eind januari geven deze

ringers een presentatie aan de leden van onze Ravenwerkgroep en brengen ze een gezamenlijk bezoek aan het nestbos. Enkele werkgroepleden houden het nest in de weken daarna goed in de gaten: de Raven zijn inmiddels veel stiller en waakzamer en half februari wordt er een broedende Raaf op het nest gezien. Half maart wordt het nest vanaf de grond gecontroleerd met een draadloze camera op een 23 meter lange stok en er worden maar liefst vijf jonge Raven gezien, in leeftijd variërend van acht tot twaalf dagen oud. Tien dagen later worden deze jongen geringd met een oranje kleurring aan de rechterpoot (nummers C62-C66) en een stalen ring links. Het grootste jong blijkt al meer dan een kilo te wegen. Half april zijn de jongen uitgevlogen en krijgen vliegles van hun ouders, de kleurringen zijn goed af te lezen, maar nadat de jongen begin augustus het ouderlijk territorium verlaten hebben, zijn er vooralsnog geen terugmeldingen gedaan.

Eind maart worden de jonge Raven geringd door leden van de Ravenwerkgroep Nederland.

📷 Willy van Lanen

Aandacht voor de Raven

Het populairwetenschappelijk berichtje dat over het kleurringen wordt geschreven wordt goed weergegeven in allerlei media en websites; er is veel belangstelling voor onze Raven! De ringers gaven later aan dat het een succesvol jaar was

voor de Raven met grote legsels en dat het 'Maashorstnest' veruit het vroegste was met een eerste eileg op 4 februari. In het najaar wordt bekend dat er een tweede ravennest in Noord-Brabant gevonden is, op de Oisterwijkse bossen en vennen worden twee jonge Raven grootgebracht!

Jonge Raaf met kleurring C65.

2017

Naar aanleiding van het onderzoek van dit jaar willen we de komende jaren doorgaan met het monitoren van het nest, de jongen voorzien van kleurringen en eventuele terugmeldingen verwerken. Tijdens het ringen van de jongen werd behalve het ouderpaar een derde adulte Raaf nabij het nest waargenomen. De Ravenwerkgroep streeft er dan ook naar in de baltsperiode een aantal potentiële plaatsen van een mogelijk tweede ravenpaar in de gaten te houden. We denken hierbij aan

Herperduin, Holenberg/Schajjk en het gebied ten oosten van telpost zuid. Verder denken de leden van de Ravenwerkgroep dat het zinvol kan zijn kadavers van aangereden grootwild uit te leggen en met cameravallen te monitoren.

*Bron: De Raaf in de Maashorst 2016,
Verslag van het broedseizoen 2016
door Leo Ballering*

De Ravenwerkgroep is erg benieuwd of het aantal broedende Raven in de Maashorst zal toenemen. Om dit goed te monitoren is alle hulp welkom. Hierbij dan ook een oproep aan onze leden om de komende maanden zeer alert te zijn op ravenpaartjes die zich ophouden in het gebied, baltsgedrag vertonen of het typische territoriumgeluid laten horen. Meer informatie: www.vogelwachtuden.nl/index.php/raaf Waarnemingen van broedverdachte Raven kunnen doorgegeven worden aan Leo: leoballering@gmail.com

Gezocht...

Kun jij ook niet wachten tot het volgende Bruujsel bij je in de bus valt? Dan heeft de redactie een prachtig aanbod voor je.

We bieden je namelijk de kans om iedere nieuwe editie van Het Bruujsel als aller-, allereerste te mogen lezen!

Zodra alle kopij gecorrigeerd en opgemaakt is, moet het hele blad door iemand zeer kritisch doorgelezen worden. We zoeken dus iemand die alert is op taal- en spelfouten en vooral de puntjes op de juiste i weet te zetten. Durf jij die uitdaging aan? We horen het graag!

Aanmelden kan via: bruujsel@vogelwachtuden.nl

De redactie

Landelijke dag Sovon 2016

Op 26 november werd voor de 39ste keer door Sovon een Landelijke Dag georganiseerd. Rond half negen stroomde congrescentrum De Reehorst in Ede vol met vogel- en natuurliefhebbers uit heel Nederland. Het was een indrukwekkende dag met inspirerende verhalen van enthousiaste vogel- en natuuronderzoekers en terreinbeheerders. Ook zorgden ruim 90 standhouders voor een zeer gevarieerd aanbod aan informatie, reizen, boeken, gadgets en andere producten. Het aanbod aan interessante lezingen was veelzijdig: in vijf zalen tegelijk werden dertig verschillende presentaties gegeven. Dat maakte het kiezen niet eenvoudig: gelukkig werden de meest populaire lezingen later op de dag herhaald. Ruim 2000 bezoekers namen deel aan dit prachtige evenement.

Jeugdprogramma

Zoals ieder jaar was er voor de jeugd een speciaal programma samengesteld. Ruim veertig kinderen deden hier dit jaar aan mee en stiekem zijn we natuurlijk best trots dat er hiervan 16(!) afkomstig zijn van onze eigen Jeugdvogelwacht. De Kinderen keken mee bij het ringen en leerden hoe je natuur het beste kunt fotograferen of filmen.

Meekijken bij het ringen. 📷 Peter van de Braak

Koekoek

Een zeer indrukwekkende lezing was die van Nick Davies over de Koekoek. Al vele jaren doet hij onderzoek naar deze vogel die door zijn broedgedrag tot één van de meest intrigerende

vogelsoorten behoort. Op ingenieuze wijze weet de Koekoek andere vogels te beduvelen en zover te krijgen dat ze niet hun eigen jongen, maar die van de Koekoek groot brengen. Die gastouders blijken ook niet gek en hebben inmiddels ook de nodige aanpassingen bedacht om onder dat parasiterende gedrag van de Koekoek uit te komen. Tijd dus voor de Koekoek om weer iets nieuws te bedenken. Nieuwsgierig hoe hij dat doet? Nick Davies heeft de lezing eerder in Londen gegeven, de filmopnamen hiervan zijn via deze link te bekijken: [🔗](#)

De lezing over de Koekoek vormde ook een mooie aftrap voor het 'Jaar van de Koekoek 2017'. Jaarlijks wordt door Vogelbescherming en Sovon een soort gekozen die extra aandacht en onderzoek behoeft. Komend jaar dus de Koekoek, die helaas al decennia lang in aantal afneemt. De oorzaak van deze achteruitgang is niet eenvoudig vast te stellen en blijkt erg complex te zijn. Niet alleen dreigen er voor de Koekoek tal van gevaren tijdens zijn jaarlijkse trektocht naar de overwinteringsgebieden, ook in de broedgebieden lijken zich problemen voor te doen. Als je je broedzorg uitbesteed aan waardvogels als Graspieper en Gele Kwikstaart kom je wel in de problemen als daarvan de aantallen afnemen. Of stel dat die soorten eerder met broeden beginnen terwijl jij nog lekker in Afrika zit? Genoeg reden dus voor meer onderzoek, meer informatie hierover is te vinden op de website van Sovon: [🔗](#)

Mignon van den Wittenboer

Herfstexcursie 15-19 oktober 2016

Terschelling

Hieronder een samenvatting van de belevenissen van een aantal Vogelwachtleden tijdens de herfstexcursie naar Terschelling. Door plaatsgebrek is het verslag door de redactie iets ingekort. Het volledige verslag is te lezen op de website van Vogelwacht Uden via de volgende link: [!\[\]\(3dfb8d66e81160ad61421a3452093d1b_img.jpg\)](#)

Inleiding

Zaterdag 15 oktober: in alle vroegte vertrokken we met acht auto's vanuit Uden naar Harlingen om daar de veerboot naar Terschelling te nemen voor de jaarlijkse herfstvakantie. Voor zes van de 33 deelnemers een nieuwe ervaring omdat het voor hen de eerste keer was. Het weer viel, ondanks de sombere voorspellingen vooraf, reuze mee. Slechts een paar uur regen in vijf dagen. Het verblijf was bij de Stayokay en daar is het altijd goed toeven. Bij aankomst op Terschelling vlug de koffers in de bagagekar van Thijs Knop en een fiets zien te bemachtigen. Altijd een ietwat nerveuze bedoening als de boot leegstroomt en iedereen zo snel mogelijk een fiets wil en liefst een die het doet.

Even een goede fiets uitkiezen bij de fietsverhuur van Knop. Martien van Dooren

Dit jaar voor het eerst meer elektrische fietsen dan gewone fietsen met versnelling. Een ouder wordende groep of gewoon je verstand gebruiken? Zoals John Hermans zei: "Ik ben hier niet om me in het zweet te trappen, maar om zoveel mogelijk

vogels te spotten en te genieten van de natuur". En dat lukte aardig. Al valt het niet mee om de eerste dag te kiezen uit al dat moois. Een tocht door de duinen met uitstapjes naar het Noordzeestrand bij West aan Zee of Midsland aan Zee of een tocht over de dijk langs de Waddenzee. Na de eerste (halve) dag stond de teller 's avonds al op bijna 80 soorten. De daarop volgende dagen wisten we dit aantal te verhogen tot een zeer acceptabel aantal van uiteindelijk 119 stuks op woensdag. We hebben mooie soorten gezien zoals Strandleeuwerik, IJsgors, Ruigpootbuiserend en Noordse Stern, maar geen echte knallers zoals bijvoorbeeld Blauwstaart, Siberische Tjiftjaf en Woestijntapuit, soorten die rond half oktober dit jaar op de Waddeneilanden zijn gezien. Maar het belangrijkste was toch wel dat iedereen plezier heeft gehad op zijn eigen niveau. Feest was het even ter gelegenheid van de verjaardag van Isidro Rendon. Hij had zelf vanuit Sint Anthonis cake meegenomen. Hij werd door Martien van Dooren nog even in het zonnetje gezet en onderscheiden met een speldje van Terschelling. Grote hilariteit en verschrikking bij Isidro zelf toen hij bij het opspelden zijn buik dreigde te ontbloten.

Spannende momenten voor Isidro...

Als je Terschelling zegt dan zeg je ook Boschplaat. Maar er is er toch maar één uit het hele gezelschap die tot het einde van deze plaat is geweest. Ad Donkers had de Boschplaat op zijn bucketlist staan en dus ging hij er naar toe, ook al wilde er

niemand van zijn groep meegaan. Het was wel te doen volgens hem, maar het laatste stuk heeft hij te voet afgelegd. Dankzij hem hebben we toch een foto van het drenkelingenhuisje aldaar.

Na een spannende tocht wist Ad Donkers het drenkelingenhuisje digitaal vast te leggen. 📷 Ad Donkers

Op de laatste dag nog even een groepsfoto bij de Stayokay, maar dat mocht niet teveel tijd in beslag nemen, want dat ging allemaal van de vogeltijd af. Maar ook goed die instelling van de fanatiekelingen, want daardoor werden het laatste uur voor vertrek van de boot nog een stuk of acht Strandleeuweriken gespot op de Noordsvaarder, dezelfde plaats waar eerder ook al diverse IJsgorzen gezien waren. Tot op de boot werd er nog doorgevogeld. Want iemand zag plotseling een Noordse Stern in de haven of was het toch een Visdief. Beide soorten zijn voor hier op dit tijdstip van het jaar redelijk zeldzaam. Via een ietwat onduidelijke foto van Martien en waarneming.nl kwamen we er een week na thuiskomst achter dat het toch een Noordse Stern was.

Op de terugweg met de boot kwamen we nog vlak langs het jarige eiland Griend. Dit onbewoonde Waddeneiland is deze herfst precies 100 jaar een beschermd vogelreservaat.

Griend: precies 100 jaar een vogelreservaat. 📷 Martien van Dooren

Onmisbaar voor tienduizenden broedvogels, die hier in alle rust kunnen broeden en honderdduizenden trekvogels die hier op krachten komen. Al met al hebben de deelnemers aan de herfstexcursie weer een prachtige tijd gehad.

Zaterdag 15 oktober (John Hermans)

Nadat ik 's morgens vroeg mijn medereizigers had opgehaald reden we naar Harlingen om de boot van 9.30 uur te halen. Gelukkig hadden we wat tijd over want heel Harlingen zijn ze aan het verbouwen zodat ik de hele binnenstad heb moeten doorkruisen om uiteindelijk bij de haven uit te komen. Uiteindelijk met redelijk weer de boot opgestapt.

Ook op de boot wordt fanatiek gevogeld. 📷 Martien van Dooren

Net toen ik weer even een versnapering ging halen zagen enkele leden van ons op de boot enkele Grote Zee-eenden voorbij komen. Zwarte Zee-eenden komen in grote aantallen langs de zee gevlogen, maar een Grote Zee-eend is voor ons een zeldzame verschijning. Door een witte spiegel op en onder de vleugel zijn ze gemakkelijk herkenbaar ten opzichte van de Zwarte Zee-eend. Kort voordat we de haven van Terschelling bereikten moest de boot richting zee want daar ligt de

vaargeul. Hier zagen we mooi drie Jan-van-genten langs komen, ook iets dat je vanaf de boot nauwelijks ziet. Ook nog even vermelden dat op een mast even buiten Harlingen de Slechtvalk zat en bij Terschelling nog een grote groep Kluten. Pas toen we op woensdag weer naar huis gingen zagen we deze groep Kluten weer. Kortom, het was de moeite waard om de gehele overtocht buiten te staan. Bij het ophalen van de fietsen zagen we vlakbij in een boom al mooi enkele Goudhaantjes zitten en een Roodborst. Het zouden niet de laatste zijn want overal zagen en hoorden we Goudhaantjes en Roodborsten. Dit zijn allemaal trekvogels uit het noorden waarbij er veel exemplaren zijn die vanuit Scandinavië de oversteek maken naar Nederland en dan bijv. bij Terschelling aan land komen. Onvoorstelbaar dat zo'n klein vogeltje zo'n grote afstand over de zee kan overbruggen. Dit maakt voor mij het vogelen zo leuk.

In de haven zagen we op de rozenbottels weer veel Groenlingen zitten en ik zag nog een Zwartkop wegschieten. Ook scharrelde hier een Tapuit rond. We hebben eerst een eind langs de wadkant gefietst waarbij we vrijwel alle gebruikelijke wadsoorten zagen zoals Eiders, Rotganzen, Smienten, Bonte Strandlopers, Rosse Grutto's en ook enkele Kanoeten. Er zaten zelfs verschillende Kanoeten. Rond half oktober vinden we meestal maar een exemplaar maar dit jaar was dat anders. De Kanoet is een fantastische trekvogel.

Dit jaar is een gezenderde Kanoet in een non-stop vlucht, van arctisch Canada naar de Boschplaat op Terschelling, gevlogen. Dit is een afstand van maar liefst 4000 km. De Kanoet vloog deze afstand in 60 uur wat betekent dat de vogel gemiddeld 66 km/uur vloog.

Na het verkennen van de wadzijde zijn we doorgestoken naar de zee. Ondanks de mist zagen we toch al vrij vlug weer enkele Jan-van-genten vliegen en veel Zwarte Zee-eenden.

Onze uitvalsbasis. 📷 Martien van Dooren

Tegen vijf uur 's middag bereikten we de jeugdherberg en nadat we ons bed opgemaakt hadden hebben we uiteraard de bar bezocht.

Zondag 16 oktober (John Hermans)

Vandaag besloten we om met onze groep langs de wadden richting de Boschplaat te fietsen. We hadden vandaag heel goed weer met weinig wind. Op het industrieterreintje van Terschelling zagen we enkele Boerenzwaluwen en een Zwarte Roodstaart. Dit zijn zo ongeveer de laatste exemplaren die je dit jaar nog zult zien. De Zwarte Roodstaart gaat richting Spanje maar de Boerenzwaluwen gaan nog verder tot Midden-Afrika. Als je het industrieterreintje verlaat kom je een zoetwaterplas tegen. Hier zagen we Slobeenden, Krakeenden, Smienten, Wintertalingen, Watersnippen en enkele Kuifeenden. Kuifeenden zie je hier minder omdat vrijwel al het water wat je ziet zout is, terwijl een Kuifeend van zoet water houdt. Aangekomen boven op de waddendijk zagen we een aantal Bontbekplevieren tussen de stenen zitten. Zo zijn ze perfect gecamoufleerd. Hoe langer we keken hoe meer exemplaren we telden. Ook was hier weer een Kanoet tussendoor aan het foerageren. Met zijn plompe ronde vorm en een witte oogstreep is de Kanoet goed te herkennen. Je moet echter niet letten op de kleur van het verenkleed want dat verandert gedurende de trektijd van rood naar wit.

We besloten om een groep binnendijks te laten fietsen en een groep buitendijks. Al snel zag de groep binnendijks een Smelleken en werden de anderen gewaarschuwd die op dat moment buitendijks net een Paarse Strandloper zagen. Na eerst het Smelleken met zijn allen bekeken te hebben concentreerden we ons op de Paarse Strandloper. We zagen de Paarse Strandloper van zeer nabij; het is een noordelijke broedvogel die nauwelijks mensen tegenkomt zodat je de Paarse Strandloper dikwijls van zeer nabij kunt bekijken. Net voordat we de Boschplaat gingen verkennen zagen we een doortrekkende Rode Wouw; een niet alledaagse verschijning op de Wadden. Bij ons op de trektelpost Brobbelbies heb je meer kans om deze vogel te zien. Aan de hand van Waarneming.nl konden we naderhand zien dat de vogel eerst op Vlieland was gespot, daarna Terschelling en iets later Ameland.

Enkele personen waren al weer aan het fietsen toen er "Goudvink" werd geroepen. Bij de eerste

bosjes van de Boschplaat aangekomen zagen we al meteen enkele Kruisbekken. Daarna zijn we verder de Boschplaat ingelopen maar hier zagen we niet zo veel waarop we besloten om snel onze fiets weer te pakken en richting zee te gaan.

Waddenkust bij Terschelling. 📷 Martien van Dooren

In de duinen zagen we op vrij korte afstand een Ruigpootbuizerd bidden. Deze Ruigpootbuizerd had alle kenmerken van een Ruigpoot: zwarte polsvlekken, bruine borst en uiteraard de witte stuit met de zwarte eindband. Soms zie je wel eens een Buizerd met een witte stuit maar die heeft dan geen zwarte eindband.

Bij de zee was het nu heel mooi weer, dit betekende dat de Jan-van-genten wel langs kwamen maar heel ver weg boven de zee. Wel zagen we mooi enkele keren langs de vloedlijn Drieteenstrandlopers langskomen. Naast weer de gebruikelijke grote groepen Zwarte Zee-eenden zagen we nu ook langsvliegende groepen Rosse Grutto's. Dit zijn waarschijnlijk exemplaren die vanuit Siberië nu de Nederlandse Wadden binnenkomen. Dikwijls vetten ze hier op om daarna door te vliegen naar de kust van Mauritanië om daar de winter door te brengen.

Ineens zagen we een jager die telkens een groep Kok- en Zilvermeeuwen achtervolgde. Regelmatig ging de vogel op het water uitrusten om daarna ineens weer tussen de meeuwen op te duiken. Hierbij konden we mooi vaststellen dat het om de Grote Jager ging: plomp en op zijn bovenzijde een dikke witte streep.

Vanaf de zee zijn we door de duinen naar Doodemanskisten gefietst. Dit is ook een zoetwaterplasje bij Terschelling waar we in het verleden verschillende Waterrallen hadden gezien. Deze keer niet maar al snel zagen we hoog voorbijvliegend weer een Ruigpootbuizerd en op het water zaten diverse eendensoorten zoals Slobeend, Smient, Krakeend en Wintertaling.

We hebben als laatste halte de Groene Weide bezocht waar we van dichtbij een zeehond konden zien, die dan ook de volgende dag was gestorven (vandaar dichtbij). 's Avonds bij het lijsten liet Martien een mooie foto zien van een IJsgors die ze bij de Groene Weide hadden gezien. Kennelijk waren wij niet ver genoeg de Groene Weide ingelopen. Iets dus voor de volgende dag.

De IJsgors bij de Groene Weide was niet voor alle deelnemers weggelegd. 📷 Ton Smits

Maandag 17 oktober (Bart Gras)

Een reis zonder garanties? Wat vogelsoorten betreft misschien, maar een goede sfeer is wel gegarandeerd!

Het is maandag 17 oktober en dat betekent voor de meeste vogelwachters de 3^e dag van de herfstexcursie naar de Wadden. Voor mij is het echter de 2^e dag, omdat ik een dag later ben aangekomen. Ik kijk door het raam van onze slaapkamer en kijk uit over de Waddenzee. Ik waan me een koning op een zespersoonsslaapkamer met stapelbedden. Ik zie de voorbijvliegende Tureluurs en Steenlopers, ik hoor Goudplevieren en voor het raam is een Tapuit druk aan het jagen op insecten in het gras. De vogel met witte wenkbrauwstreep boven zijn zwarte masker en zilverblauwe bovendek, dat op weg naar het winterseizoen al flink vaal aan het worden is, blijkt niet alleen. Er zitten nog twee andere Tapuiten. Kijk als dat geen ontwaken is.

Ik begroet John, Arend, Isidro, Ad en William met wie ik de kamer deel. We maken ons klaar voor het ontbijt dat in het Stayokay vanaf acht uur voor ons klaar staat. De Vogelwacht bestrijkt met 33 deelnemers maar liefst vijf lange tafels en er wordt vrolijk gemixt met andere bezoekers van de Stayokay. Als je even je oor te luisteren legt dan worden

aan de meeste tafels plannen gesmeed voor de delen van het eiland die vandaag bezocht worden.

Het is prima ontbijten in de Stayokay.
📷 Martien van Dooren

Ik sluit me aan bij mijn slaapkamergenoten versterkt met Annemarie, Pieter, Annetje en Henk. We hebben besloten aan de westkant van het eiland te blijven. De rest van de groep is gisteren tot halverwege de Boschplaat geweest en heeft daarbij de oostelijke kant al uitgebreid bekeken.

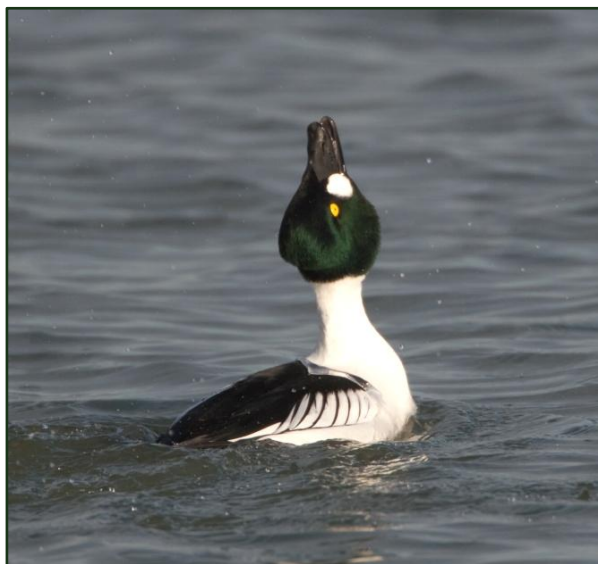
Als eerste gaan we West-Terschelling in om met name de begraafplaats tegenover het politiebureau te bezoeken. Dit is vooral omdat nog niet iedereen een Bladkoning heeft gezien en hier worden ze eigenlijk dagelijks gezien. Vanaf de Stayokay is het niet ver.

Bij de begraafplaats aangekomen zetten we de fietsen bij de poort neer. Het eerste deel van deze begraafplaats bevat een aantal oorlogsgraven. We luisteren een tijdje in stilte passend bij het bezoek aan een begraafplaats. Hoe ingespannen we ook luisteren, van de Bladkoning geen taal of teken. Wel zitten er volop Roodborsten, waarvan de zang ook helderder en harder is dan de exemplaren die ik normaal hoor. Dat zijn vast de noordelijke. Volop trek dus als je goed oplet. In de bomen zitten Koperwieken. Plotseling hoor ik één keer de roep van de Bladkoning. Ik snel naar de plaats waar het geluid vandaan kwam. Daar zie ik Isidro lopen en een kort moment denk ik dat hij het geluid had afgespeeld om de Bladkoning uit te nodigen zich te laten zien. Isidro wijst echter naar boven. We lopen om en inderdaad daar begint het roepen van de Bladkoningen. Het zijn er twee. Rusteloos bewegen ze zich snel door de toppen van de bomen. Ze zitten nauwelijks twee, drie seconden stil om dan weer een nieuw plekje te zoeken. Het bijzondere van deze ca. tien cm lange vogeltjes is dat de meerderheid vanuit de Sibirische taiga's naar de tropische en subtropische

delen van Azië vliegt. Bijna elk jaar zien we (vooral op de Waddeneilanden) echter een klein aantal Bladkoningen opduiken die dus 180 graden de andere kant op zijn gegaan. Dit staat bekend als 'reverse migration' (omgekeerde migratie zeg maar). Naar verwachting komt dit door genetische afwijkingen bij deze exemplaren, maar zeker is dat nog niet. En dat soort vogeltjes zien wij bij deze herfstexcursie naar Terschelling met eigen ogen. We willen nu verder naar een hoog duin bij paal drie. Vandaar schijn je een fantastisch uitzicht te hebben over de hele westkant van het eiland. We fietsen via een fietspad langs de Kroonpolders. De polders met hun kreken zijn altijd goed voor een diversiteit aan weidevogels, steltlopers en watervogels. Ook nu zijn er Watersnippen, Wintertalingen, Rosse Grutto's, Blauwe Reigers, Kieviten en een Grote Zilverreiger te zien. Via het wandelpad komen we bij een bijzonder hoge duin. Een echte kuitbijter. Jong van hart als we zijn willen we die natuurlijk wel slechten. We laten het aan ieder voor zich over om te besluiten of ze omhoog willen. De hartslagen gaan omhoog, maar we laten ons niet kisten. Uiteindelijk staat de hele groep bovenop het duin. Jammer genoeg werkt het weer niet helemaal mee en hebben we een beperkter uitzicht dan we hoopten. Toch kunnen we de Drieteenstrandlopers, Zwarte Zee-eenden en Rosse Grutto's nog prima zien. Plotseling vliegt er een groep van vier vogels over ons heen met een roepje dat ik niet direct herken. William denkt dat het Strandleeuweriken zijn. We luisteren de trekroep na en dat lijkt er inderdaad verdraaid veel op. Ze vlogen richting het Groene Strand dus is het goed daar straks nog eens op zoek te gaan. Dan komt het grote voordeel van een grote klim: een dito grote afdaling. Tijdens de afdaling zie ik rechts boven de duinen nog een vrouwtje Blauwe Kiek vliegen. Op weg naar de fietsen komen we een stel met jonge kinderen tegen. Met verrekijkers. Volgens de man zit er op het meer een aparte eend. We nemen een kijkje en jawel hoor. Prachtig in vol ornaat zwemt daar een Zwarte Zee-eend op slechts enkele tientallen meters van ons. Zo mooi zien we deze eend meestal niet. Dan stappen we op de fiets naar Doodemanskisten. Deze bijzondere naam hoort toe aan een meer ontstaan in de duinen. Het ontstaan is niet zeker, maar een veel gehoorde verklaring is dat het een ingesloten zeearm is. Bij Doodemanskisten aangekomen zijn er wat Wilde Eenden, Krakeenden, Kuifeenden en Grauwe Ganzen te zien. Een

Stormmeeuw vliegt loom over ons heen. We besluiten maar eens af te zakken in de richting van de Stayokay en daarbij de jachthaven en de Dellewal goed af te speuren. We hopen hierbij dat het voldoende laagwater is voor steltlopers om in de geulen op het wad te foerageren. We zien Wulpen en Tureluurs, maar missen de Groenpootruiter en Zwarte Ruiters waar we op gehoopt hadden. Ik ben opeens de groep door onoplettendheid kwijt. Dan maar op eigen inzicht naar de Stayokay.

Alhoewel het al over vieren is, is er nog voldoende licht om te vogelen. Ik besluit nog even de Waddezeedijk verder af te rijden. Dan zie ik ineens een Bonte Kraai in de weide. Ik bel naar Arend om de groep in te seinen. Dan vliegt de Bonte Kraai weg richting het wad. Wat me al wel opviel is dat de bevestiging van de Bonte Kraai spikkels grijs vertoonde, dat kan vaak duiden op een hybride met een Zwarte Kraai. Als de rest van de groep aankomt besluiten we het wad nog even af te speuren. Daar zit de Bonte Kraai inderdaad en we besluiten samen dat het een hybride is. Als we het wad verder afspeuren zien we nog een Middelste Zaagbek op het zeewater dobberen en een paartje Brilduiker. Magnifiek. Het mannetje is aan het baltsen en gooit daarbij telkens plotseling zijn kop achter in de nek en laat dan zijn baltsroep horen.

De balts van de Brilduiker. 📷 Marc Gottenbos

Tevreden na een dag vogelen gaan we naar de Stayokay. Elke avond kunnen we om half zeven aan tafel schuiven, met zo'n heerlijk rozig gevoel van een dag buiten. Na het eten gaan we zoals de gewoonte is even lijsten. We kiezen hierbij voor de praktische weg. Dus niet de lijst opnoemen van alle soorten die deze dag gezien zijn, maar alleen

de soorten die tot dan toe nog niet zijn gezien. De lijst gaat naar 110 soorten.

Iedere avond afterparty in de Stayokay.
📷 Martien van Dooren

Dinsdag 19 augustus (Bart Gras)

We besluiten vandaag met dezelfde ploeg op pad te gaan als de vorige dag. We gaan eerst naar een meertje kijken waar in het verleden al eens Toppers hebben gezeten. Als we aankomen zitten er Wilde Eenden, Meerkoeten, Krakeenden, Waterhoenen en Wintertalingen.

Wat meer bijzonder is zijn de kleuren van de lichten boven ons. Regen lijkt ons niet bespaard te worden. Een snelle blik, naar gelang de voorkeur van de smartphonebezitter, op buienradar, weeronline of buienalarm laat er geen twijfel over bestaan. Dit wordt een heftige bui, maar wel kort. We gaan op zoek naar een schuilplaats en vinden die bij het vakantiepark vlakbij het poeltje.

Het afdak bij de receptie biedt voldoende plaats aan iedereen. Hier sluit Frank zich aan. Geen vogelwachter, maar een collega/baas van William die graag een stukje met ons optrekt. Verhalen van de anderen over avonturen tijdens hun vroegere vakanties doen de tijd snel voorbij gaan.

Als het droog is klimmen we weer op de fiets. Al snel is het raak. In een weiland met een soort volkstuin zitten verschillende lijsterachtigen. We zien Koperwieken en Kramsvogels. Achterin lopen Grote Lijsters te pikken in de grond. We zetten koers richting de Noordzee om daarna naar het westen te rijden. Dan vliegt er roepend een Veldleeuwierik over die, zoals dat in vaktermen heet ;-), strak doorgaat naar zuid. We zijn bijna aan zee en maken even een uitstapje naar paal acht, dichtbij paviljoen West Aan Zee. We kunnen een heel eind doorlopen over het strand omdat het laagwater is. Bijna alsof het zo ontworpen is ligt aan de zee een zandverhoging. Als we hier met onze telescopen op gaan staan hebben we een redelijk uitzicht

over zee. En wat mooier is, er is de nodige zeetrek. Erg veel Zwarte Zee-eenden in hun karakteristieke lijntjes vlak boven de golven. Dan plonst er ineens verticaal uit de lucht een vogel de zee in. Even later komt er een Jan-van-gent uit het water omhoog. Diverse Roodkeelduikers trekken langs de horizon. Voor de liefhebbers zitten er grote wolken meeuwen achter de vissersboten op zee. Helaas zitten er geen jagers achteraan, die proberen de vangst van een meeuw af te pikken. Toch is het zicht niet erg ruim, de meeste zichtbare trek zit hooguit op enkele honderden meters uit de kust.

Na ons gelaafd te hebben aan de zeetrek gaan we weer verder naar het westen van het eiland. Het is al voorbij twaalf en voor vanmiddag is er zeer slecht weer met zware buien voorspeld. Toch doen we nog even de volkstuintjes aan op 'de West'. Door de grote variatie aan vegetatie en ecosystemen zitten hier vaak verrassende vogels. Ook hier doen Koperwieken zich tegoed aan alle besdraagende planten, de Sijzen vliegen af en aan en er komen wat Putters bij. Dan horen we Kruisbekken. In de verte. Daar zien we ook dat er een dennenperceel is met verschillende typen naaldbomen. Dus dat lijkt een goede match. Wat Heggenmussen scharen hun kostje bij elkaar in de struiken. We vertrekken naar het Groene Strand. Een plek die is ontstaan toen de Noordsvaarder (zandplaat) aan het eiland vastgroeide. Nu is het een mooi kweldergebied met veel brakwaterplanten waarbij ook Zeekraal en Zeeaster te vinden zijn. Je kunt er doorheen kuieren en het is een terrein waar vaak vogels foerageren. We lopen het gebied in en zien naar het westen over zee het buiengebied onze kant opschuiven. Dan horen we ineens IJsgorzen. Ze vliegen over ons naar het wad. Een grote groep vogels vliegt erachteraan. Al snel is het geel op de kop te zien. We hadden erop gehoopt en het zijn inderdaad Strandleeuweriken. De groep telt zeker twaalf exemplaren met daarbij vier IJsgorzen. Ze laten zich telkens kort zien om dan weer achter de begroeiing te duiken. Het weer noopt ons echter om weer op de fiets te kruipen.

Met een goed gevoel zetten we koers naar het centrum van West-Terschelling want daar ligt geduldig de bakvis te wachten. De beste vistent van Terschelling was ons beloofd door William. Daar had hij waarschijnlijk niets teveel mee gezegd, maar we hebben geen uitgebreid onderzoek ingesteld. De gebakken vissen, haring en kibbeling hadden koud de huig gepasseerd of we wilden proberen droog over te komen naar het Stayokay.

Met een ieder voor zich en God voor ons allen koersten we met de ebikes naar de Dellewal. De regen begon echter al in grote stromen op ons neer te dalen. Dus kwamen we enigszins doorweekt bij de Stayokay aan. Hier konden we van half vier tot het eten doorhalen met sterke verhalen en vogellatijn.

Eidereend. 📷 Martien van Dooren

Maar we hadden ook Pieter en Annemarie bij ons. En zij zorgden voor een heus college in de jeugderberg. Nooit geweten dat geluid een rol speelt bij het overleven van de rupsen van blauwtjes in de mierenkolonie waar ze huizen. Er bestaan zelfs geluidsopnamen van de verschillende soorten geluiden. Kijk dat laat het hart van een geluidsman nou sneller slaan. We hebben gehoord hoe je de poep van Bruine Beren kunt laten drogen aan de trekhaak van de auto. Dat is nog eens je horizon verbreden. Ik heb erg genoten van een middagje capita selecta.

Het avondeten was wederom voortreffelijk en de lijststand steeg naar 115. Maar ik had eigenlijk deze avond geen zin om binnen te hangen. Dus ik vroeg of er nog liefhebbers waren om te kijken of er nachttrek was in de lichtstralen van deze reus, die schepen in veilige banen leidde. Het bleef oorverdovend stil. Nou laat ik me daardoor niet uit het veld slaan en ik toog op mijn fiets getooid met mijn verrekijker naar het dorp. Direct onder de vuurtoren heb je echter geen goed zicht, dus ik besloot om vanuit de haven te kijken. Daar heb je inderdaad een goed zicht. Vorig jaar op Ameland hadden VWU'ers Velduilen of zo zien vliegen in het licht van de vuurtoren aldaar. Bij de Brandaris was het ijzingwekkend stil. Alleen een verdwaalde meeuw (die ik niet eens kon determineren) liet zich in 45 minuten zien. Dat vond ik als opbrengst te mager. Dus dan maar via de Waddenzeedijk weer naar de Stayokay. Toen ik in de buurt van de

jeugdherberg kwam vloog er ineens een Goudplevier luid roepend vanaf de dijk richting de Waddenzee. Ik besloot nog even verder te fietsen. Om de honderd meter vlogen er wel Goudplevieren, Zilverplevieren (dubbele toon), Watersnippen en Tureluurs op. Blijkbaar slapen die vogels direct op de dijk zonder enige beschutting. Ik besloot de vogels met rust te laten en weer terug te keren. Toen schoot er nog een waddenkonijn vanaf de dijk richting de Waddenzee. Het beest verdween tussen de basaltblokken, die als beschoeiing op het lage deel van de dijk liggen. Wat een leven in de nacht zeg. Ik kwam voldaan bij de Stayokay. Na nog een slaapmutsje ben ik naar bed gegaan, dromend van een overdadige najaarstrek.

Deelnemers:

Henk Arnoldussen, Ad Bekkers, Willie Bergmans, Petra Bremer, Pieter van Breugel, Tiny van Boekel, Annemarie van Diepenbeek, Ad Donkers, Martien van Dooren, Annetje Elfrink, Dieny Fleuren, Bart Gras, John Hermans, Wil van Hout, Conny Koenen, Jan Nabuurs, Theo van Oort, Isidro Rendon, Harrie Rooijakkers, Ton Smits, Toos Snijders, William van der Velden, Theo Veldpaus, Marga Verduin, Hermien Verkuilen, Lambert Verkuilen, Arend Vermaat, Dorien Versteegden, Theo Versteegden, Peter Vlamings, Tonny Vlamings, Ruut Westerbeek, Ad van Zutphen.

Waargenomen soorten:

Aalscholver, Bergeend, Barmstj, Bladkoning, Blauwe Kiekendief, Blauwe Reiger, Boerenwaluw, Bontbekplevier, Bonte Strandloper, Boomkruiper, Boomleeuwrik, Brandgans, Brilduiker, Buizerd, Drieteenstrandloper, Eider, Ekster, Fazant, Fuut, Gaai, Gele Kwikstaart, Goudhaan, Goudplevier, Goudvink, Graspieper, Grauwe Gans, Groenling, Groenpootruiter, Grote Bonte Specht, Grote Gele Kwikstaart, Grote Jager, Grote Lijster, Grote Mantelmeeuw, Grote Zee-eend, Havik, Heggemus, Holenduif, Houtduif, Houtsnip, Huismus, Hybride Bonte/Zwarte Kraai, IJsgors, IJsvogel, Jan-van-gent, Kanoet, Kauw, Keep, Kievit, Kleine Mantelmeeuw, Kluut, Kneu, Kokmeeuw, Kolgans, Koolmees, Koperwiek, Krakeend, Kramsvogel, Kruisbek, Kuifeend, Meerkooet, Merel, Middelste Zaagbek, Nijlgans, Oeverloper, Oeverpieper, Paarse Strandloper, Pijlstaart, Pimpelmees, Putter, Rietgors, Ringmus, Rode Wouw, Roodborst, Roodborsttapuit, Roodkeelduiker, Rosse Grutto, Rotgans, Ruigpootbuizerd, Scholekster, Sijs, Slechtvalk, Slobeend, Smelleken, Smient, Sperwer, Spreeuw, Staartmees, Steenloper, Stormmeeuw, Strandleeuwrik, Tafeleend, Tapuit, Tjiftjaf, Topper, Torenvalk, Tureluur, Turkse Tordel, Veldleeuwrik, Vink, Visdief, Waterral, Waterhoen, Watersnip, Wilde Eend, Winterkoning, Wintertaling, Witgat, Witte Kwikstaart, Wulp, Zanglijster, Zeekoet, Zilvermeeuw, Zilverplevier, Zwarte Mees, Zwarte Roodstaart, Zwarte Ruiter, Zwarte Zee-eend, Zwarte Kraai, Zwartkop.

Martien van Dooren

Huiszwaluwen 2016

Na de succesvolle huiszwaluwacties in 2014 en 2015 hebben de leden van de Zwaluwenwerkgroep ook dit voorjaar niet stilgezeten. In 2014 werd middels een grote publieksactie het belang van Huiszwaluwen bij bewoners onder de aandacht gebracht. In 2015 plaatsten de leden tientallen kunstnesten voor Huiszwaluwen in Uden en omgeving. En dat bleek een groot succes. Vooral in Vorstenbosch en Zijtaart werden veel kunstnesten geplaatst. Vaak broedden er meteen het eerste jaar al Huiszwaluwen in. In Zijtaart zitten zelfs alle Huiszwaluwen in kunstnesten. Helaas werden niet alle dorpen in ons werkgebied in 2016 geteld. In Volkel en Odiliapeel lijken de aantallen afgenomen

te zijn, in Mariaheide is het laatste paar zelfs verdwenen. Maar er is ook goed nieuws: in Heeswijk-Dinther broeden inmiddels 67 paartjes, wat een flinke toename is ten opzichte van 2014 (38 paar). Er werd zelfs een nieuwe kolonie van elf nesten ontdekt aan de weg naar Veghel. Een kwestie van tijd totdat er weer Huiszwaluwen in Veghel gaan broeden? We zullen zien.

De leden van de Zwaluwenwerkgroep willen ook in 2017 kunstnesten op geschikte locaties gaan hangen en hopen zo deze waardevolle vogelsoort voor onze regio te beschermen en te behouden.

Mignon van den Wittenboer

Iedere derde zaterdag van de maand komen ze bij elkaar om te beleven wat vogels kijken is. Soorten als Klapekster, Nachtzwaluw en Kerkuil pronken op hun waarnemingslijsten. JeugdVogelwacht Uden is hét voorbeeld voor alle volwassen leden. Een verslag van de activiteiten mag als eidooier dan ook niet ontbreken in het Bruujssel.

Seizoen 2016/2017

Natuuronderzoek Knokerdweg

Onze eerste activiteit voor het seizoen 2016/2017 hadden we gepland bij de Leijgraaf. Aan de Knokerdweg kwamen we met een zestiental jeugdleden bijeen. Ons doel was om eens te kijken wat er zoal rondom de Leijgraaf leeft, waarbij we vooral naar vogels, insecten en waterbeesten op zoek zijn gegaan. Tussendoor kreeg de jeugd diverse opdrachten mee. In groepjes van vijf jeugdleden zijn we gaan struinen. Om vogels te kunnen herkennen moesten we eerst de verschillende onderdelen van een vogel benoemen. Waar zit de keel, kin, schouder, nek, stuit... etc. Als je deze onderdelen weet te vinden is het ook makkelijk aan te geven welk onderdeel er bij een vogel nu opvalt. Tijdens

het struinen zijn we gaan zoeken naar diverse vogels. De gespotte vogels werden aangekruist en ook werd aangegeven wat er opviel aan de vogel. Met de volgende opdracht zijn we op insectenjacht gegaan. In twintig minuten tijd hebben we zoveel mogelijk insecten gezocht en gevangen. Deze werden in potjes gedaan zodat we ze ook op naam konden brengen met behulp van zoekkaarten. Vooral onder boomstronken en stenen zaten al vele insecten.

De laatste opdracht is met het mooie zonnige weer wat we hadden wel erg leuk. Waterdieren vangen! Met schepnetjes is de jeugd het water in gegaan.

Tja, en soms lopen de laarzen dan net vol.

Vogeltrek

Oktober is natuurlijk de tijd voor vogeltrek. Op zaterdag 15 oktober kwamen we bijeen bij de telpost. Bij deze telpost stonden de bekende tellers al volop te tellen. Met een filmpje van Klokhuis werd alles verteld over vogeltrek. Waarom trekken vogels weg, hoe vinden ze de weg, trekken ze 's nachts of overdag... De jeugd mocht zelfs nog even meetellen met de tellers. Vinken, Spreeuwen, en veel Graspiepers vlogen er over. Het was buiten wel nat en fris, dus we zijn verder op pad gegaan. In het bos zijn immers ook trekvogels te vinden. En als we dan een water moeten oversteken dan lopen we natuurlijk niet om maar gaan over gezochte takken naar de overkant

Echt naar buiten?

Ken je kinderen die wel warmlopen voor een grote portie natuur op elke derde zaterdag in de maand en hier erg graag tijd voor vrij willen maken? Laat ze contact opnemen met een van de begeleiders. Een keer vrijblijvend meelopen kan natuurlijk altijd.

Opgeven kan op www.vogelwachtuden.nl

Jeugdcoördinator Peter van de Braak

☎06-22491297

Najaarstelling 2016

September, oktober
en november

Als u dit Bruujtsel leest zit de najaarstelling op de trektelpost Brobbelbies noord aan de Palmvenseweg er alweer bijna een maand op. De maand november kon met deze editie van het Bruujtsel ook nog net meegenomen worden ondanks de deadline voor kopij van 20 november. De telperiode loopt van 1 augustus tot 1 december. Dit jaar is voor het eerst ook in juli twee weken geteld vanwege de trek van de Gierzwaluwen. Zie voor de periode juli en augustus het vorige Bruujtsel.

September

Weer: september 2016 hoort bij de drie warmste septembermaanden in ruim drie eeuwen. Alleen in 2006 en 1999 was het nog warmer. Het was deze maand zeer droog, maar 24 mm regen (gemiddeld 78), en zeer zonnig.

De eerste dag van september levert direct al een mooie waarneming op: een Bonte Strandloper. De derde dag een Duinpieper. 5 September is een mooie dag met een dagrecord Torenavalk (nu 8), exact 2000 Boerenzwaluwen, Ooievaars, Wespendieven (11), een Duinpieper en een Visarend. Ook de volgende dag is mooi, met onder andere een Zwarte Ruiter en de tweede Roodpootvalk van dit jaar. Daags erna Krakeenden, die zien we niet vaak op de Brobbelbies. Op de tiende een groep van 25 Ooievaars. De derde week begint weer goed met onder andere tien Sperwers en een nieuw dagrecord Boompiepers, nu 60. De tweede helft van deze week worden er overal in Nederland Zilverplevieren gezien, ook bij ons en het dagrecord van drie wordt geëvenaard. De volgende dag komt er weer één over. De volgende week begint met een mooie dag met de eerste Kolganzen (vroeg, maar geen record) een groep van vijf Grote Zilverreigers, nog twee Wespendieven en een nieuw dagrecord Roodborsttapuiten (nu 12). Twee dagen later komt er een Roodkeelpieper over en daags erna (pas) de eerste Grote Gele Kwikstaart. Enkele dagen later komen er al vijf Grote Gele Kwikstaarten op een dag langs. Die dag hebben we ook nog een late

Fitis. Dinsdag de 27ste begint erg fris en dat brengt blijkbaar veel Atalanta's op trek. In elk geval ook een Waterpieper.

Putter. 📷 Martien van Dooren

Veel Grote Zilverreigers dit jaar in september, wat ook voor de volgende soorten geldt: Grote Canadese Gans, Wespendief, Witgat, Boompieper, Gele en Witte Kwikstaart, Roodborstapuit, Gewone Tapuit en Putter.

De top drie van dit jaar ziet er weer vertrouwd uit met de Boerenzwaluw op één, de Graspieper op twee en de Vink op drie. Vorig jaar werden we verrast met enorm veel Kolganzen op 30 september. Dit jaar zijn er al wel Kolganzen gezien, maar nog niet veel. Boerenzwaluwen zijn er flink meer dan vorig jaar, maar het zit ongeveer op het langjarig gemiddelde. Graspiepers doen het beter dan het gemiddelde, maar er zijn ook jaren dat we er twee keer zo veel al in september zien. Vinken doen het ook bijna dubbel zo goed als vorig jaar, maar dat is nog ruim onder het gemiddelde. Huiszwaluwen staan ook wel eens in de top drie, maar dit jaar kwamen er erg weinig langs (of te hoog of op momenten dat er niet geteld werd), iets meer dan 600 en dat is de helft van het gemiddelde. De meeste roofvogels deden het gemiddeld, oftewel dit jaar zagen we het aantal dat over alle jaren zo ongeveer gemiddeld over kwam. Dat gold niet voor de Buizerd, daar hebben we er echt weinig

van gezien. Torenvalken doen het wel erg goed dit jaar, na jaren van versukkeling hebben we nu een topjaar. We hebben er 30 op trek gehad, een record en drie keer het gemiddelde! De Slechtvalk zit ook boven het gemiddelde, maar die is de laatste jaren zo toegenomen dat dit te verwachten is. De Roodpootvalk van 6 september was natuurlijk een mooie verrassing, maar het is toch al weer de vijfde Roodpootvalk in september.

In september 2016 zijn er minder uren geteld dan in de voorgaande jaren. Dat komt niet doordat het zo slecht weer was, het was eigenlijk te mooi weer. Er is 's middags bijna niet geteld, ook in het weekend niet. Er werden iets meer vogels geteld dan vorig jaar (26.000 vorig jaar 24.000, meestal tussen 30.000 en 40.000) en met minder teluren zijn dat meer vogels per uur: 136.

Oktober

Weer: ook dit jaar is de gemiddelde temperatuur in oktober een kleine graad lager dan het langlopende gemiddelde. Dat was vorig jaar ook zo. Er viel weinig neerslag (50 mm tegen 83 normaal) en het was zonniger dan gemiddeld (130 uur tegen 115 uur normaal). Aan het eind van de maand was er veel mist, wat ook tot minder uren tellen leidde. Dit jaar is er 143 uur geteld en in die uren zijn er 79.443 vogels geteld. Er zijn dus minder uren dan vorige jaren geteld, waardoor het logisch is dat er dan ook minder vogels geteld zijn. Maar per uur zijn er ook flink minder vogels geteld, 554 per uur en dat is meestal de helft meer, maar ook vaak het dubbele. Waarom er zoveel minder vogels geteld zijn is niet duidelijk, maar het vermoeden bestaat dat er veel zo hoog over gevlogen zijn dat ze niet te zien waren. De diversiteit is er wel dit jaar want 88 soorten is in vergelijking met andere jaren prima.

Roodpootvalk. 📷 Marc Gottenbos

Ondanks dat het dit jaar dus wat minder goed vloog waren er in oktober toch mooie dingen te zien. Toppers waren de Velduil, de Ruigpootbui-zerd, de Sneeuwvangs (toch de tweede al op deze telpost), een late Morinelplevier (maar we hebben er ooit een later gehad) en een Kleine Bonte Specht. Ook mooie waarnemingen waren de Grote Zaagbek en de Pijlstaart die in een groep ganzen meevloog en de Kraanvogel (weer maar één dit jaar). Tenslotte ook vermeldenswaardig was de Geelpootmeeuw, die door middel van de foto via waarneming.nl op naam werd gebracht, en de Grote Pieper die op een zaterdagmiddag langskwam. Dit jaar kwam er ook een Roodkeelpieper langs, een soort die we bijna elk jaar wel hebben. Ook kwamen er dit jaar weer IJsgorzen langs, twee stuks. Tenslotte noemen we de drie Haviken op trek die dit jaar in oktober langskwamen.

Geelpootmeeuw. 📷 Martien van Dooren

Dit jaar hebben we dezelfde drie soorten in de top drie als vorig jaar, maar de Spreeuw staat dit keer op één. Veel scheelt het niet, het zijn maar 110 vogels meer. Verder zijn de aantallen veel lager dan in andere jaren. Dat de Houtduif er weer in staat is te danken aan de laatste dag van de maand, want anders had de Kolgans er weer eens in gestaan.

Kijken we in de tabel van de 'echte' oktobersoorten dan zien we veel soorten die veel minder over gevlogen zijn dan in andere jaren. Dat geldt niet echt voor de ganzen, die vliegen in grote aantallen over. Alleen vorig jaar kwamen er meer Kol- en Grauwe Ganzen over. De Aalscholver is wel in lage aantallen overgekomen, sinds 2008 niet meer zo weinig. Dat geldt ook voor de Sperwer en de Bui-zerd, sinds 2008 hebben we er niet meer zo weinig geteld. Van de Buizerd is er wel een dag geweest

(4 oktober) dat er 's middags niet werd geteld, maar dat er in de omgeving (oa. Vorstenbosch) veel Buizerds overkwamen. Ook van het Smelleken zijn er weinig over gekomen, alleen in 2012 waren het er nog minder. Ook Kieviten zijn er niet veel langs gekomen dit jaar, het waren er nog minder dan vorig jaar. Gelukkig zijn er ook soorten die in normale aantallen langskomen. Dat geldt voor de Veldleeuwerik en de Graspieper en de Rietgors. Het zijn geen topjaren, maar de aantallen zijn gemiddeld. Tenslotte trokken er erg weinig Kepen en Koperwieken over de telpost, vooral van de laatste soort is dat opvallend. In 2008 hadden we een superdag met Koperwieken en in die hele maand oktober zijn zoveel Koperwieken geteld dat de soort dit jaar op de eerste plaats in de top drie zou zijn gekomen. En dan dit jaar maar 352...

Een nieuwe soort dit jaar in oktober, maar wel een escape: de Grasparkiet. Verder is er een dagrecord verbeterd: dat van de Putter. Dat staat nu op 60 en is op 11 oktober verbeterd.

November

November 2016 is een koude maand geweest. Normaal 6.7 °C dit jaar maar 5.4 °C en de laatste twee nachten vroor het matig, volgens de media de koudste nachten in november deze eeuw (dus sinds 2000). De storm van 20 november blaast de dode eik omver die aan de andere kant van het veld voor de keet stond. Deze eerste herfststorm is laat in het jaar en niet heel erg hard in Oost Brabant.

Dit jaar zijn er redelijk wat Pestvogels in Nederland en gelukkig pikken we daar wat van mee op onze telpost, want op 3 november komt er één langs (pas de derde op Brobbelbies noord). De eerste Kleine Zwaan van dit jaar komt op de achtste over, maar vanwege de lage bewolking horen we die alleen. Op 11 november is er een piekje in de Bui-zerdtrek, maar in de omgeving worden er nog meer gezien. Ook mooi was de groep van 25 Kraanvogels, die alleen erg ver weg vlogen. De volgende dag komt de tweede Ruigpootbuizerd van dit jaar langs en deze blijft zelfs even in een struik voor de keet zitten. Op de veertiende november wordt er tijdens het opruimen van de spullen een Rode Wouw ontdekt en die gaat voor de post op de grond zitten, dus er wordt nog even doorgeteld en enige tijd later wordt de vogel weer gezien. Ook door andere vogelaars in het veld die via de telefoon horen dat deze vogel in beeld is.

Op 24 november komen er twee Grote Zaagbeken over, man en vrouw. De volgende dag is het zwanendag. Voor de tweede keer pas komen er Wilde Zwanen langsgetrokken (in 17 telseizoenen) en er komen deze dag ook nog Kleine en Knobbelswanen overgevlogen. Alle drie de soorten in een dag dus. Geen nieuwe dagrecords in november, maar wel de laatste Roodborsttapuit ooit en dat zijn de twee vogels die op 29 november op het nieuwe raster zaten.

Er zijn deze november veel minder vogels geteld dan in andere jaren. Dit jaar waren dat er maar 16.836, vorig jaar 25.949. Vorig jaar telden we 92 uur, dit jaar 90. Dat scheelt erg weinig, maar we hebben dus minder vogels geteld, net zoals het hele jaar er minder is geteld. Per uur telden we 187,6 vogels.

De top drie dit jaar in november wordt dit jaar weer eens door de Spreeuw aangevoerd, dat was vijf jaar geleden voor het laatst. De tweede plaats is voor de Houtduif met maar 2042 vogels, erg weinig (alleen startjaar 2000 was nog minder). Op de derde plaats staat voor het eerst de Rietgans, 1278 ongedetermineerde Rietganzen, maar daar horen de 190 Toendrarietganzen ook bij (In Nederland wordt er onderscheid gemaakt tussen Toendra- en Taigarietgans, het verschil tussen deze twee soorten is niet makkelijk, maar er zijn een aantal groepen vlak over de keet gekomen met goed licht en hiervan kon duidelijk vastgesteld worden dat het Toendrarietganzen waren).

De top 3 van november werd aangevoerd door de Spreeuw. 📷 Martien van Dooren

De zes soorten die echt bij november horen deden het dit jaar bijna allemaal erg slecht. De positieve uitzondering is de Kleine Zwaan, waar we dit jaar een mooi aantal van over de telpost hebben zien komen. Kramsvogels kwamen nog wel in acceptabel aantal over, net iets meer dan 1000 en dat is

net iets onder het gemiddelde in november. Vinken zien we gemiddeld 2000 in november, dit jaar maar 243, Hetzelfde geldt voor de Keep, 300 gemiddeld, dit jaar in november 16! Ook de Houtduif deed het dus veel minder dan in andere jaren en dat geldt dus ook voor de Kievit.

Er zijn wel enkele soorten die dit jaar een goede november hadden. Dat zijn alle drie de zwanensoorten, de Kleine Zwaan is al genoemd, maar de Knobbelzwaan deed het ook goed met tien vogels en dat we pas voor de tweede keer Wilde Zwanen zagen is natuurlijk ook mooi. Nijlganzen hebben we ook vrij veel geteld, ruim boven het gemiddelde, maar minder dan de laatste twee jaar. De roofvogels deden het allemaal slecht, behalve de Ruigpootbuizerd, maar die zien we zelden op de telpost. We hebben ook slechts twee Blauwe Kiekendieven geteld, maar bijna elke dag is het vrouwtje Blauwe Kiekendief gezien dat bij de telpost verbleef. We hebben ook veel Holenduiven geteld, opvallend omdat we heel weinig Houtduiven gezien hebben. Boomleeuweriken kwamen er veel over, 23. Ze kwamen wel allemaal in een dag langs en op 1 november. Graspiepers trokken er niet veel over, maar dat is nooit zo in november, het was dit jaar iets minder dan gemiddeld. Nog niet genoemd is de Koperwiek, maar daarvan zagen we er echt heel weinig; elf. Twee jaar geleden waren dat er meer dan 2300 en gemiddeld 450. Twee soorten die het bovengemiddeld (voor november) deden zijn de Spreeuw met ruim 8000 en de Rietgors met 115. Vlinders hebben we dit jaar in november niet één geteld.

De tellers

Naast alle cijfers over de getelde vogels, is natuurlijk ook een interessante vraag: 'wie telt daar nu elke dag op de telpost die vogels en wie staat er het vaakst zowel in goede als slechte tijden?' De groep vogelaars van de Vogelwacht Uden die er het vaakst staan bestaat in alfabetische volgorde uit: Henk van den Acker, Maartje Bakker, Leo Ballering, Martien van Dooren, Bart Gras, Wim Gremmen, John Hermans, Toy Janssen, Teun van Kessel en Arend Vermaat. Een globale telling van de gemaakte uren op de telpost laat zien dat er wat dat betreft maar een persoon is die er met kop en schouders boven uitsteekt: **Wim Gremmen**. Vanaf het begin van het trektelseizoen in juli tot 1 december heeft Wim totaal circa 400 uur op de telpost gestaan/gezeten. Degene die op de tweede plaats komt scoort met 315 uur beduidend minder. Met recht kunnen we dan ook zeggen dat Wim Gremmen de koning van de telpost Brobbelbies noord is in 2016.

Koning van de telpost 2016!

*Martien van Dooren
Arend Vermaat*

Naast bovenstaand verslag zijn op de website van de Vogelwacht gedetailleerde weekverslagen te vinden waarin al de bijzondere waarnemingen en belevenissen op het telpunt zijn vastgelegd.

Overzicht van de in 2016 op de telpost waargenomen soorten. Inclusief het totaal aantal exemplaren geteld van 2000 tot en met 2016 en het jaarrecord. Nieuwe jaarrecords* en soorten zijn vet weergegeven.

Soort	2016	Record*	00-16	Soort	2016	Record*	00-16	Soort	2016	Record*	00-16
Aalscholver	1391	4578	32202	Bonte Strandloper	1	7	17	Tapuit	86	86	613
Grote Zilverreiger	40	96	445	Kemphaan	1	8	21	Merel	18	235	1467
Blauwe Reiger	90	347	2077	Watersnip	156	219	1878	Kramsvogel	3381	7339	50972
Purperreiger	1	5	12	Wulp	38	305	938	Zanglijster	342	2587	11617
Zwarte Ooievaar	2	14	56	Zwarte Ruiter	2	3	14	Koperwiek	363	22289	98825
Ooievaar	67	300	1333	Groenpootruiter	4	21	79	Grote Lijster	158	669	4966
Lepelaar	3	5	13	Witgat	26	29	187	Kleine Karekiet	1	3	13
Knobbelzwaan	14	17	130	Kokmeeuw	585	3700	16859	Grasmus	4	8	41
Kleine Zwaan	53	361	1034	Stormmeeuw	52	244	1978	Braamsluiper	1	1	1
Wilde Zwaan	2	3	5	Kl. Mantelmeeuw	188	361	2541	Zwartkop	2	2	9
rietgans spec.	1723	2135	12340	Zilvermeeuw	10	64	475	Tijftjaf	27	56	318
Toendrarietgans	477	477	1527	Geelpootmeeuw	1	2	7	Fitis	6	6	29
Kolgans	11341	20526	82878	Gr. Mantelmeeuw	2	32	61	Pimpelmees	3	959	1806
Grauwe Gans	3339	5877	40557	Holenduif	1247	2860	21760	Koolmees	6	149	865
Sneeuwgans	1	1	2	Houtduif	14585	194323	567928	Klaepkster	2	4	23
Gr. Canadese Gans	42	103	586	Turkse Tortel	2	9	51	Gaai	17	1002	2661
Nijlgans	401	669	5665	Koekoek	1	4	23	Ekster	4	24	75
Smient	8	90	155	Velduil	1	6	27	Kauw	969	6470	39464
Krakeend	3	9	16	Gierzwaluw	5339	5918	20496	Roek	161	508	3469
Wilde Eend	31	177	1175	Gr. Bonte Specht	3	25	66	Zwarte Kraai	173	257	935
Pijlstaart	1	19	49	Kl. Bonte Specht	1	1	6	Spreeuw	24374	60750	527199
Grote Zaagbek	3	8	14	Boomleeuwerik	65	478	2254	Ringmus	95	548	4534
Wespendief	116	142	784	Veldleeuwerik	8875	23573	193194	Vink	16250	162632	888892
Grijze Wouw	1	1	2	Oeverzwaluw	72	95	719	Keep	46	3199	16054
Rode Wouw	5	19	95	Boerenzwaluw	22279	43617	308999	Groenling	204	452	3508
Bruine Kiekendief	55	116	661	Huiszwaluw	793	7027	34070	Putter	221	221	1195
Blauwe Kiekendief	15	59	330	Grote Pieper	1	2	9	Sijs	145	558	4381
Havik	6	32	145	Duinpieper	4	25	99	Kneu	504	6637	36526
Sperwer	238	822	6167	Boompieper	366	366	3632	Kruisbek	31	182	783
Buizerd	270	1865	12802	Graspieper	7983	24202	147037	Goudvink	1	9	24
Ruigpootbuizerd	2	3	6	Roodkeelpieper	2	9	46	Appelvink	1	5	22
Visarend	12	29	147	Waterpieper	2	15	61	IJsgors	2	6	32
Torenvalk	46	54	393	Gele Kwikstaart	1295	1804	11551	Geelgors	74	481	2249
Roodpootvalk	2	2	10	Noordse Kwikstaart	2	2	3	Ortolaan	1	3	15
Smelleken	13	58	388	Gr. Gele Kwikstaart	19	55	347	Rietgors	623	1424	10293
Boomvalk	25	56	414	Witte Kwikstaart	1324	2075	19336	In deze tabel zijn uitsluitend de soorten opgenomen die in 2016 over de telpost trokken. Soorten die andere jaren wel zijn gezien en in 2016 niet ontbreken dus.			
Slechtvalk	31	47	306	Pestvogel	1	2	3				
Kraanvogel	26	252	443	Winterkoning	2	4	10				
Morinelplevier	2	9	51	Heggenmus	35	70	583				
Goudplevier	84	448	1842	Roodborst	2	2	8				
Zilverplevier	4	5	17	Paapje	59	66	580				
Kievit	2373	10249	77277	Roodborsttapuit	65	65	228				

Uitgelicht

Strandlopers

In de vorige uitgave van het Bruuijsel hebben we de plevieren en kieviten besproken, nu zullen we de groep van de strandlopers nader beschouwen. Strandlopers behoren tot de familie der snipachtigen (Scolopacidae), die behalve de snippen ook ruiters, grutto's en wulpen omvat. Het zijn gedrongen, kleine tot middelgrote steltlopers uit de orde Charadriiformes (12 tot 25 cm lang). Het 'cryptische' verenkleed lijkt door kleur en tekening vaak op een tapijtje van dode bladeren. De onderdelen zijn meestal lichtgekleurd of zelfs wit, al of niet met fijne streepjes of vlekjes. De bovendelen zijn donkerder door een mengsel van bruin, grijs, wit en zwart en lijken door de lichte randjes aan de veren op de rug en het vleugeldekk opvallend geschubd. Strandlopers komen op alle continenten voor behalve op Antarctica. Ze broeden in hoofdzaak op het noordelijk halfrond, en dan vaak in hoog noordelijke streken. Het zijn echter notoire langeafstandstrekken. In het najaar verzamelen de strandlopers zich in grote groepen van honderden of zelfs duizenden individuen. In het Wadden- en Deltagebied is zulk zwermgedrag (met name van de Kanoetstrandloper en de Bonte Strandloper) vanaf de nazomer dagelijks te zien. In onze streken zijn de aantallen strandlopers vanwege de vele doortrekkers het hoogst in lente en herfst. Kanoet-, Drieteen-, Parse- en Bonte Strandlopers overwinteren hier ook in grotere aantallen. De soorten zijn ook voor ervaren vogelaars soms moeilijk uit elkaar te houden. De problemen bij het determineren ontstaan vaak doordat elke soort drie verschillende kleden heeft: een kleurig broed- of zomerkleed, een veel lichter, grijsachtig winterkleed en een geschubd jeugdkleed. We moeten dus altijd rekening houden met plaats en tijd van de waarneming en met de seizoens- en leeftijdskenmerken van het kleed. Met een goede gids en door gedegen te kijken naar de vleugeldekkveren zijn de soorten meestal toch wel goed te determineren. Van de 23 bekende strandlopersoorten zijn er acht als broedvogel en/of geregelde wintergast in West-Europa te zien. We zullen ons bij de bespre-

king van de strandlopers tot deze acht beperken waarbij de Steenloper, die geen echte strandloper is, voor het gemak ook in het overzicht is opgenomen. Er bestaat daarnaast ook nog een groep van twaalf al of niet zeldzame dwaalgasten zoals de Siberische Strandloper, de Bairds Strandloper (dit najaar te zien geweest bij Ezumakeeg), de Bonapartes Strandloper, de Gestreepte Strandloper en de Grijs Strandloper. Drie soorten waaronder de bedreigde Lepelbekstrandloper zijn in West-Europa nog nooit waargenomen.

Kanoet(strandloper)

Algemene kenmerken en (broed)biotoop:

De Kanoet broedt in hoog-arctische gebieden, ze leven op de toendra en in kortstondig ontdeide heidevegetaties. Ze foerageren in het hoge noorden op insecten, spinnen en jonge spruiten en knoppen van toendraplant. Veel Kanoeten verblijven in de winter langs de West-Europese kust, plaatselijk in enorme groepen maar ook in kleinere aantallen op zandstranden en soms op zoetwaterpoelen vlakbij de kust. Langs onze kust vangen ze vooral kleine tweekleppige schelpdieren, soms ook wadslakjes en wormen. De voorjaarsstrek verloopt eind mei begin juni vaak onopgemerkt.

Kanoet. 📷 Marc Gottenbos

Herkenning: De Kanoet is een vrij plumpe steltloper met korte poten, groter en compacter dan de

Bonte Strandloper. De snavel is meestal recht, tamelijk dik en kort (ongeveer dezelfde lengte als de kop), maar sommige hebben een verrassend lange en iets gebogen snavel. In de zomer is het mannetje gemiddeld egalier en dieper oranje-rood op de onderzijde dan het vrouwtje. In de winter is de Kanoet egaal grijs van boven, witte wenkbrauwstreep, grijs gestreepte borst en grijze bandjes op de flanken. Kanoeten hebben grijs-groene poten. De Kanoet moet niet verward worden met de Bonte Strandloper die ook algemeen is langs onze kust. De laatste is echter kleiner met een heel licht gebogen snavel.

Bonte Strandloper

Algemene kenmerken en (broed)biotoop:

De Bonte Strandloper verblijft in de voortplantingstijd in Noord-Europa waar hij nestelt op de drassige, kruidenrijke toendra. In de herfst trekt hij naar zuidelijke streken. Zulke wintergasten en doortrekkers zijn ook bij ons in grote aantallen te zien, vooral in het Wadden- en Deltagebied waar met name de slikplaten een grote aantrekkingskracht hebben op de zuidwaarts trekkende vogels. Bij vloed zoeken de strandlopers plekjes die droog blijven, desnoods binnendijs om een paar uurtjes slaap te vatten. Bij eb verspreiden ze zich weer over de buitendijkse slikken om voedsel te zoeken.

Bonte Strandloper. 📷 Marc Gottenbos

Je ziet ze dan vaak samen met Kanoeten en Bontbekplevieren. Bonte Strandlopers vliegen in zwermen van honderden of zelfs duizenden dieren in volmaakte harmonie wat iedere keer weer een spectaculair gezicht is. De Bonte Strandloper is een algemene steltloper, maar hij heeft ook vele verwanten waaronder de ongeveer even grote Paarse Strandloper, de Krombekstrandloper en de

Drieteenstrandloper. In de vlucht vertonen ze allemaal eenzelfde smalle, witte vleugelstreep zodat je ze dan lastig uit elkaar kunt houden. Vertrouwdheid met alle kleden van deze soort en hun variaties verschaft een maatstaf bij determinatie van andere soorten. **Herkennen:** De Bonte Strandloper is een kleine, ineengedoken, vrij compacte vogel met een grootte ongeveer als van een Spreeuw en met variabele snavellengte: kort en recht als bij kleinere strandlopersoorten of lang en omlaag gebogen, bijna als van de Krombekstrandloper. In de zomer is bij de volwassen vogel de zwarte buikvlek diagnostisch, verder is er een variabele hoeveelheid roodbruin op de mantel en schouderveren. In de winter heeft de Bonte Strandloper een vrij saai kleed zonder duidelijke kenmerken met egale bruingrijze kop en bovendien en een vrij duidelijk begrensde lichtgrijze borstband contrasterend met een witte buik.

Krombekstrandloper

Algemene kenmerken en (broed)biotoop:

In West-Europa zijn Krombekstrandlopers vooral in de herfst vrij talrijk te bewonderen en dan bijna uitsluitend langs de zee-kust. De vogels zijn op dat moment onderweg van de broedgebieden in Noord-Siberië naar winterkwartieren in Zuidelijk Afrika. Bij de voorjaartrek terug naar Siberië volgen ze merendeels een andere, meer oostelijke route. De Krombekstrandlopers broeden op de vochtige toendra van Noord-Siberië, voornamelijk langs de kust. Elk jaar leggen Krombekstrandlopers tijdens de trek van Siberië naar zuidelijk Afrika en terug afstanden tot meer dan 30.000 km af, in nachtelijke etappes van soms 800 km! Daarmee naderen ze het record dat op naam staat van de Noordse Stern die 36.000 km aflegt. Hoewel de Krombekstrandlopers tijdens de trek soms flinke stukken over zee moeten afleggen, lopen de trekroutes in hoofdzaak over land. Er zijn verschillende routes. De West-Siberische broedpopulaties trekken via de West-Europese kusten naar Afrika. De Oost-Siberische populaties trekken dwars door Azië naar Voor-Indië en het Indo-Australische gebied. **Herkennen:** De Krombekstrandloper is iets groter, hoger en eleganter dan de Bonte. Poten en snavel zijn langer, maar de verschillen in snavellengte en -kromming zijn subtiel. Foerageert vaak in diep water, met kop en

snavel onder het wateroppervlak. (Bonte foera-geert ook wel zo, maar minder aanhoudend).

Krombekstrandloper. 📷 Marc Gottenbos

Het verenkleed is in de zomer gemakkelijk te herkennen door de roodachtige onderdelen. Grootte en snavelengte onderscheiden hem van de zomer Kanoet. Het volledig winterkleed is ongewoon in Nederland, daar de meeste adulte vogels in voor- en najaar sporen van het zomerkleed tonen (duidelijke rode vlekken op onderdelen in de herfst). In de herfst zien we de vogel vaak met een iets oranje borst en grijsbruine geschubde bovendelen. Naast de lange dunne licht gebogen snavel en donkere poten zijn de witte onderstaart en stuit kenmerkend.

Paarse Strandloper

Algemene kenmerken en (broed)biotoop:

De Paarse Strandloper is een middelgrootte steltloper, groter, meer gedrongen en donkerder dan de Bonte Strandloper. Ze worden vaak met Steenlopers gezien. Paarse Strandlopers broeden niet in Nederland, maar worden tussen augustus en mei wel waargenomen langs de kust, van Den Helder tot Zeeuws-Vlaanderen vooral op dijken, golfbrekers, strekdammen en pieren. De soort is een schaarse doortrekker en slechts ca. 500 vogels brengen hier de winter door. Paarse Strandlopers broeden op de toendra en op hoogvlaktes begroeid met heide, zeggen, mossen en korstmossen, afgewisseld met puinhellingen, stenen en grind. Het voedsel bestaat uit allerlei kleine schelpdieren, garnalen, krabbetjes, insecten en ander aangespoeld materiaal.

Herkenning: De snavel van de Paarse Strandloper buigt iets af en heeft een oranje basis. De poten

zijn vrij kort en oranjegeel. In het voorjaar zijn kop, rug en zijborst paarsbruin met strepen op kop en nek; rug toont geschubd door donkere veren met lichte veerranden. 's-Winters donkerder met egale bovendelen, snavel met gele basis. Langs de flanken lopen donkere strepen. Vrouwtjes zijn groter en hebben een langere snavel dan de mannetjes.

Paarse Strandloper. 📷 Marc Gottenbos

Steenloper

Algemene kenmerken en (broed)biotoop:

De Steenloper is een algemene doortrekker en wintergast langs de West-Europese kusten, onder andere in ons Wadden- en Deltagebied. Het is een uitgesproken zoutwatervogel, die zelden het binnenland bezoekt. Hij komt vooral aan rotskusten voor en aan onze kusten op strekdammen. Hij leeft daar van kleine zeediertjes die door de vloed zijn achtergelaten. Wanneer je als vogelaar een dagje aan de kust doorbrengt, kan je er bijna zeker van zijn dat je ze op basaltglooiingen, strekdammen en havenhoofden tegen zult komen. Alle in Europa voorkomende steltlopers waden rond op slijkige of zandige bodems; alleen de Steenloper voelt zich thuis op stenige en rotsachtige kusten. Vaak zie je Steenlopers in kleine groepjes onafgebroken op de bij eb drooggefallen steenoppervlakken naar voedsel zoeken. Op die stenige, door de branding geteisterde zeeoever krijgt de Steenloper geregeld gezelschap van andere kleine steltlopers zoals de Paarse Strandloper, de Bonte Strandloper en de Bontbekplevier. Buiten de broedtijd is de Steenloper verspreid over alle werelddelen, maar broeden doet hij alleen op stenige kusten langs de Noordelijke IJszee. **Herkenning:** De Steenloper is een vrij tamme, gedrongen steltloper, fors groter dan de

Bonte Strandloper met een grote kop, korte snavel en korte oranje poten.

Steenloper. 📷 Marc Gottenbos

Het mannetje heeft in zomerkleed een zwart-witte kop, zwarte borst en een helder oranje-bruin gevlekt patroon op de bovendelen. Het vrouwtje is minder duidelijk oranje-bruin en heeft een minder scherp koppatroon. Adult winter heeft een duidelijk brede donkere borsttekening en een vrij donker grijsbruine bovenzijde inclusief kop en witte onderdelen.

Drieteenstrandloper

Algemene kenmerken en (broed)biotoop:

De Drieteenstrandloper is een van de algemeenste strandlopers op aarde. Hij is 's-winters te herkennen aan zijn opvallende witte verenkleed. De Drieteenstrandloper broed uitsluitend op de hoog-arctische toendra, waar ze nestelen op stenige bodems, van de noordkust van Alaska via Groenland en Spitsbergen tot in Noord-Siberië. Toch is deze vogel aan onze kust vrij algemeen als doortrekker en wintergast en zelfs 's-zomers is hij niet geheel afwezig. Tijdens elke strandwandeling kan je hem tegenkomen. De broedpopulatie van Spitsbergen overwintert in Europa en Afrika. De Siberische broedvogels trekken deels naar West-Europa, maar vooral naar de kusten van de Indische Oceaan tot Australië. Drieteenstrandlopers onderbreken die lange trektochten slechts voor korte verblijven op pleisterplaatsen. Ze kunnen grote afstanden zonder pauze afleggen. Vooral onder de eerstejaars jongen is de sterfte hoog tijdens deze uitputtende overtochten. **Herkenning:** Het traditionele beeld van de Drieteenstrandloper is dat van een zeer licht, hyperactief 'opwindvogeltje' dat voor de golven op en neer rent over het strand.

Drieteenstrandlopers brengen veel tijd op de grond door maar je ziet ze ook tijdens de vlucht in zeer geordende groepen laag boven de grond of het water heen-en-weer vliegen. In alle seizoenen is in het verenkleed van de Drieteenstrandloper een duidelijk contrast tussen boven- en onderdelen zichtbaar; de buik is altijd sneeuwwit. In de winter zijn de kop en de bovendelen lichtgrijs en heeft hij contrasterende zwarte snavel en poten. In het zomerkleed zijn de bovendelen en hals sterk bruin, zwart en beige gevlekt.

Drieteenstrandloper. 📷 Marc Gottenbos

Kleine Strandloper

Algemene kenmerken en (broed)biotoop:

De Kleine Strandloper is de kleinste strandloper van Europa. Alleen in Noord-Amerika leeft de nog kleinere Kleinste Strandloper. De Kleine Strandloper broedt in hoog-arctische gebieden en onderneemt elk winterhalfjaar een lange trektocht naar warme oorden tot in zuidelijk Afrika. Daarbij passeert het steltloperkje in wisselende aantallen ook ons land. Vooral in de herfst heb je een goede kans een paar van deze toch vrij zeldzame vogeltjes te zien. De Kleine Strandloper bezoekt bij ons slikkige plaatsen langs de kust (vooral Waddenzee, Lauwersmeer en Deltagebied) maar ook plassen in het binnengebied. Als doortrekker is hij schaars en helaas behoort hij tot de soorten die op wereldschaal bedreigd zijn. Hij staat intussen voor Frankrijk wel op de Rode Lijst. Dat is het gevolg van de verliezen die de soort daar leed als gevolg van bejaging en door de vernietiging en aantasting van de vochtige habitats waar hij pleistert en overwintert. **Herkenning:** De Kleine Strandloper is een kleine steltloper ter grootte van een mus,

waarvan de compacte afmetingen altijd duidelijk zouden moeten zijn.

Kleine Strandloper. 📷 Marc Gottenbos

De Kleine Strandloper heeft een snelle, energieke, nogal schokkerige foerageeractie, maar op andere momenten kan deze langzamer en zelfs plevierachtig zijn. Hij onderneemt ook snelle, Drieteenstrandloperachtige sprintjes. Kleine Strandlopers eten in hoofdzaak kleine ongewervelde dieren zoals wormen en kleine insecten als muggen en muggenlarven. Buiten de broedtijd eten ze ook veel kleine kreeftachtigen en weekdieren als slakjes. De Kleine Strandloper heeft een korte, rechte snavel, vrij korte zwarte poten en een witte buik. Adult in het voorjaar met roodachtige kop en bovenborst en een fijn gestreepte bruine rug. Tijdens de zomer slijt dit kleed naar een egaler donker grijsbruin. Na de rui wordt de vogel nog egaler en grijzer met een lichter gezicht. De soort heeft een gespleten wenkbrauwstreep, het opvallendst bij juveniel, het minst opvallend in winterkleed.

Temmincks Strandloper

Algemene kenmerken en (broed)biotoop:

De Temmincks Strandloper is een piepkleine strandloper met schutkleuren. Hij broedt op de toendra in het hoge noorden van Europa en Azië, maar hij overwintert op natte plaatsen in sub-Sahara Afrika. In ons land is hij alleen als vrij schaarse doortrekker te zien, in losse exemplaren of kleine groepjes. Op zijn hoog-noordelijke broedplaatsen nestelt deze strandloper op de grond in lage begroeiing van hooguit hier en daar een hoger struikje. Vaak ligt het nest open en bloot op het mos, het korstmos of het kale zand.

Herkenning: De Temmincks Strandloper is een kleine onopvallende strandloper met het zelfde formaat als die van de Kleine Strandloper. Hij komt

bijna uitsluitend voor in zoetwater habitats. Heeft de neiging nogal solitair te zijn, kruipt rond op gebogen poten op een langzame, steelse, muisachtige manier (hoewel hij ook wat actiever kan worden). Het lichaam ziet er lang, laag en horizontaal uit en in tegenstelling tot de Kleine Strandloper steekt de staart buiten de handpennen uit en zorgt zo voor een nogal langgerekte achterzijde. Vergeleken met de Kleine Strandloper toont het verenkleed altijd vaal en egaal en doet op alle leeftijden in zijn algemene verschijningsvorm denken aan een kleine Oeverloper. De kop en bovendelen zijn vaal bruingrijs met een duidelijke en scherp begrensde borstband. Het belangrijkste kenmerk is de pootkleur, die varieert van geelachtig tot groengeel en olijfgroen tot bruin (altijd zwart bij de Kleine Strandloper).

Temmincks Strandloper. 📷 Marc Gottenbos

Breedbekstrandloper

Algemene kenmerken en (broed)biotoop:

De Breedbekstrandloper is een steltloperkje ter grootte van een Leeuwerik, met broedplaatsen in Scandinavië en Siberië. In West-Europa is hij zeldzaam want zijn normale trekroutes lopen veel oostelijker. Toch worden in de lente en in de nazomer bijna jaarlijks wel een paar exemplaren waargenomen. Hij wordt het meest langs de kust waargenomen, vooral in het Wadden- en Deltagebied maar ook rond het IJsselmeer en plaatselijk in het rivierengebied. Hij is niet gemakkelijk te herkennen en wordt daardoor misschien vaak niet opgemerkt in doortrekkende troepen gemengde steltlopers. De Breedbekstrandloper stelt bijzondere eisen aan zijn leefomgeving en is daardoor nergens algemeen, ook niet in zijn reguliere broed- en overwinteringsgebieden. De Breedbekstrandloper broedt

in het grensgebied van de boreale taiga en de subarctische bostoendra in drassige graslanden en veenmos-hoogvenen met een lage begroeiing van zeggen en lavendelheide. Ze vallen nauwelijks op in hun leefomgeving. Zowel uiterlijk als door hun gedrag en biotoopkeuze lijken ze op het Bokje.

Breedbekstrandloper. 📷 Marc Gottenbos

Herkenning: De Breedbekstrandloper is van verwante soorten te onderscheiden door subtiele verschillen in pootlengte, snavelvorm en kopte-

ning. Hij is een compacte strandloper en wat kleiner dan de Bonte Strandloper, waar hij overigens veel op lijkt. Beweegt trager ('bedachtzamer') dan andere strandlopersoorten. Vrij dikke zware snavel met een kenmerkende knik naar beneden aan het uiteinde. Zowel adult zomerkleed als juveniel met opvallend streppatroon op de kop: dikke witte wenkbrauwstreep met een aftakking naar boven. Deze contrasteren sterk met een zwarte oogstreep en zwarte kop. Adult zomerkleed verder met koude zwartbruine bovendelen, witte buik en zwaar gestreepte borst. In het winterkleed zijn de bovendelen grotendeels grijs.

Dick Slaa

Bronvermelding:

Vogeldeterminatie - Keith Vinicombe, Alan Harris en Laurel Tucker.

Handboek vogels van Nederland - Luc Hoogenstein en Ger Meesters.

ANWB vogelgids van Europa - Lars Svensson.

Vogels van Europa - Editions Atlas.

Soort	Typering	Verenkleed	Poten	Kop/ snavel
Kanoet 23-26 cm	Doortrek/winter-gast Delta/wadden	Winter lichtgrijze rug Zomerkleed steenrood	Winter grijs-groen Zomer donker	Snavel kort-donker-vrij dik, witte wenkbrauwstreep
Paarse Strandloper 19-22 cm	Doortrek/winter-gast Kustvogelpiek: 11-01	Winter grijs-bruin Zomer zwart-rood	Winter oranje-geel Zomer grijs-groen	Snavel donker met oranje-gele basis
Drieteenstrandloper 18-21 cm	Wintergast 09-05 rent voor golven uit	Winter opvallend wit Bovenzijde gevlekt	Donker/ zwart	Snavel zwart, recht-kort en vrij dik
Steenloper 21-24 cm	Wintergast-doortrekker Kust incl.havenkades	Winter grijs-bruin Zomer bont rood-bruin	Oranje poten	Snavel kort-wigvormig
Bonte Strandloper 17-21 cm	Wintergast-doortrekker Moeras-kustgebieden	Winter saai bruin-grijs Zomer zwarte buikvlek	Poten lang, dun en donker	Snavel vrij lang en heel iets gekromd
Krombekstrandloper 19-22 cm	Doortrek 04-05 en 07-10 Kust/wadden	Zomer oranje-bruin/winter grijs Witte onderstaart en stuit	Donkere langere poten	Snavel licht gekromd met fijne punt
Temmincks Strandloper 13-15 cm	Doortrekker 05 en 08-10 Moeraspoelen	Grijs-bruin bovenzijde Borst streperig grijs-bruin	Lichtgeel groenachtig korte poten	Snavel dun, donker, kort. Lage pikfrequentie
Kleine strandloper 14-16 cm	Doortrekker 04-05 en 08-10 druk foeragerend	Opvallende rugtekening tramrails' / witte buik	Zwarte poten	Snavel recht/kort Gevorkte wenkbrauwstreep
Breedbekstrandloper 15-18 cm	Dwaalgast 05-08 05 en 07-09 Binnenland-kust	Zomer pijlvormige strepen borst/ winter grijs	Poten vrij kort Grijs-groen/-bruin	Snavelpunt met knik omlaag, gevorkte wenkbrauw streep

Broedresultaten

Steenuil en Kerkuil 2016

Half oktober 2016 hebben wij de balans kunnen opmaken wat betreft het Steen- en Kerkuilenseizoen. We kunnen stellen dat we een bijzonder seizoen achter de rug hebben. Een jaar met een aantal opvallende zaken. Afgelopen winter was erg zacht. De winter kende nauwelijks nachtvorst en geen sneeuw. De omstandigheden waren ideaal waardoor de muizenstand zich behoorlijk wist te herstellen. Dit herstel was ook in het voordeel van de uilen. Er was hierdoor voldoende voedselaanbod en zo wisten zij de winter goed te doorstaan.

De zachte winter en het voedselaanbod hadden nog een voordeel voor de uilen. Zij kwamen in goede conditie de winter uit en zaten eigenlijk al direct op hun startgewicht. Uilen beginnen namelijk pas aan de eileg wanneer zijzelf voldoende op gewicht zijn. Bij een wat strengere winter moeten de uilen vaak eerst zelf herstellen en in conditie komen. Pas daarna beginnen zij met broeden. Sommige jaren kennen ook een voedselschaarste in het voorjaar. Dan is er zo weinig voedsel dat de uilen niet eens beginnen met broeden. Dit jaar was dat zeker niet het geval en zagen we uilen die uitzonderlijk vroeg aan het broeden waren geslagen. Zo werden er in de kerk van Vorstenbosch op 6 april van dit jaar per toeval twee grote jonge Kerkuilen aangetroffen. De vrijwilligers kwamen eigenlijk langs voor een onderhoudsbezoek en troffen daar deze jongen aan.

Normaal starten wij de controlerondes eind mei en de eerste week van juni. Soms treffen we dan nog Kerkuilen die op eieren zitten of heel kleine jongen. Dit koppel was dus extreem vroeg. Dit zelfde koppel Kerkuilen had in juni een tweede broedsel met vijf jongen. Dat duidt op een goed voedsel aanbod.

Niet alleen de Kerkuilen profiteerden van deze bijzondere omstandigheden, de Steenuilen vertoonden een soortgelijk beeld. Op woensdag 13 april ontvingen we een bericht van een gastgever uit Volkel. Op dat adres hangt een steenuilenkast die is voorzien van een webcam. De gastgever had

opgemerkt dat de Steenuilen redelijk in de weer waren en had daarom de camera in de kast weer eens geactiveerd. Bij het bekijken van de beelden werd duidelijk dat het vrouwtje op zes eitjes zat op dat moment. Later zijn hieruit vijf jongen geboren en ook uitgevlogen. Dit koppel Steenuilen was er ook vroeg bij in vergelijking met wat wij normaal zien. Normaal starten de controlerondes voor de Steenuil ook eind mei en de eerste week van juni. In die periode treffen we de jongen vaak nog aan in de kast. Dit jaar hadden veel jongen de kast al verlaten en hielden zich op in de directe omgeving. Dat is een duidelijk signaal dat de meeste Steenuilen eerder aan het broeden zijn begonnen dan we normaal zien.

Het voorjaar ging goed van start, zacht weer en relatief weinig neerslag. Naarmate het voorjaar vorderde nam de neerslag toe. Er viel in de tweede periode ontzettend veel regen en het ene na het andere neerslagrecord werd gebroken. Sloten waren tot de rand gevuld en weilanden liepen onder. Het water kon nergens meer heen. De muizenpopulatie had duidelijk te leiden onder de vele regen. Vele muizen verdronken in ondergelopen hopen of trokken weg naar hoger gelegen delen. Op de zandgrond hebben wij normaal minder last van wateroverlast dan op de kleigronden. Dit voorjaar was dat verschil minimaal. Bij de eerste controleronde die we deden troffen we prooivoorraden aan en vette jonge uilen. Bij latere controles en tweede controlerondes werden geen prooivoorraden meer aangetroffen. Ook waren de jongen minder vet, soms zelfs aan de magere kant. Een duidelijk teken dat de ouders moeite hadden om voldoende voedsel aan te dragen. Gelukkig is de situatie niet zo dramatisch geworden dat broedsels zijn mislukt. Het aantal gevonden dode jongen bleef gelukkig beperkt. Naar mate de maand augustus verstreek werd het weer ook beter. Er waren tekenen dat de muizenstand zich weer herstelde. Vele muizenholletjes werden zichtbaar in de weilanden en slootkanten en vaak zag je ook de muizen wegspringen. Een aantal Kerkuilen

vond weer zoveel voedsel dat zij aan een tweede legsel zijn begonnen. Dit jaar weten we van drie koppels Kerkuilen in de omgeving dat zij een tweede legsel zijn begonnen. Bij Jan van de Tillaart zaten in oktober nog jonge Kerkuilen in de kast. Dat zijn niet de laatste Kerkuilen, vanuit het land komen nog verschillende meldingen binnen van Kerkuilen die nu nog met jongen zitten. Van Steenuilen is bekend dat zij geen tweede legsel beginnen.

Ondanks de grote hoeveelheid neerslag en schommeling in de muizenstand hebben we toch een goed uilenseizoen gehad. Ten opzichte van vorig jaar en de jaren ervoor hebben de Kerkuilen een piekjaar. De Steenuilen hebben ook een goed jaar achter de rug, maar in vergelijking met vorig jaar een kleine terugval. Maar zoals je in het meerjarenoverzicht kunt aflezen, nog steeds een prach-

tig resultaat. Hopelijk overleven vele van de uitgevlogen jongen hun eerste winter en zien we het aantal broedparen volgend jaar toenemen. Tot op heden hebben we nog weinig meldingen ontvangen van dode Kerkuilen. In deze periode zien we vaak de eerste verkeersslachtoffers. De onervaren jongen sneuvelen vaak doordat zij dicht langs drukke wegen jagen. De zuigende werking van een passerende vrachtauto is voldoende om een Kerkuil te doen verongelukken. Als ze de eerste winter overleven, dan hebben zij de eerste beproeving doorstaan.

John Opdam

Hieronder zijn de broedresultaten van 2016 schematisch weergegeven:

Broedseizoen 2016 per werkgebied: Steenuilen

Aantallen ► Werkgebied ▼	Broedsels	Eieren	Pullen	Pullen uitgevlogen	Pullen dood
Volkel-Odiliapeel-Zeeland	6	≥21	15	15	?
Mariaheide-Veghel	6	≥13	13	13	?
Erp-Keldonk	12	≥42	41	41	?
Boekel	X	X	X	X	X
Uden	9	≥31	27	25	≥2

Broedseizoen 2016 per werkgebied: Kerkuilen

Aantallen ► Werkgebied ▼	Broedsels	Eieren	Pullen	Pullen uitgevlogen	Pullen dood
Volkel-Odiliapeel-Zeeland	3	≥17	15	13	2
Mariaheide-Veghel	6	≥16	16	12	4
Erp-Keldonk	6	≥35	25	24	1
Boekel	8	≥34	34	32	2
Uden	3	≥13	10	9	1

Meerjarenoverzicht Steenuilen en Kerkuilen totale werkgebied Vogelwacht Uden e.o.								
Steenuilen	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Aantallen								
Broedsels	17	28	35	30	25	31	46	33
Eieren	≥45	≥86	≥95	≥80	≥70	≥113	≥127	≥107
Pullen	37	68	95	73	51	103	113	96
Pullen uitgevlogen	29	62	93	67	49	101	105	94
Pullen dood	8	6	2	6	2	2	8	≥2
Noot: Daar het hier meerdere vrije broedgevallen betreft, welke moeilijk of in de meeste gevallen niet te controleren zijn, kan men geen duidelijk beeld geven van het aantal gelegde eieren en jongen. Het aantal uitgevlogen jongen wordt bepaald op basis van de waarnemingen. Ook hier betreft het (voor een deel) een aanname, het aantal uitgevlogen jongen kan mogelijk groter zijn (geweest).								
Kerkuilen	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Aantallen								
Broedsels	10	19	13	19	6	18	20	26
Eieren	≥33	≥76	≥41	≥78	≥24	≥93	≥38	≥115
Pullen	24	65	36	58	18	93	38	100
Pullen uitgevlogen	23	55	30	55	15	86	29	90
Pullen dood	1	10	6	3	3	2	9	10
Noot: Het aantal eieren is een aanname! Het aantal eieren is gebaseerd op het aantal jongen en de beschikbare gegevens met betrekking tot legselgrootte. In werkelijkheid zal dit aantal waarschijnlijk groter zijn.								

Eind januari organiseert Vogelbescherming Nederland weer de Nationale Tuinvogeltelling. Duizenden vogelliefhebbers in heel Nederland noteren een half uur lang welke vogels er in hun tuin te vinden zijn. Zo ook in onze omgeving: van de Vogelwacht telden vorig jaar 24 vrijwilligers mee. En dat mogen er best meer worden: zo krijgen we ook in ons werkgebied een steeds beter beeld van hoe het met onze tuinvogels gesteld is. Het aantal soorten dat we in Uden en omgeving geteld hebben bedraagt inmiddels al 46. Waarbij de Huismus, Koolmees, Pimpelmees, Vink en Merel de Top 5 vormen. Of de Merel in 2017 zijn plek in de Top 5 kan behouden wordt spannend: we zijn natuurlijk erg benieuwd of het effect van het Usutu-virus bij de Tuinvogeltelling merkbaar zal zijn. Meedoen is erg eenvoudig: op de website www.tuinvogeltelling.nl vind je alle informatie over deelname. En mocht je nog niet alle

vogels herkennen dan vind je op de website handige tips. Als je meetelt is het ook fijn als je even aan Arend (kok.vermaat@ziggo.nl) doorgeeft wat je gezien hebt, hoe groot je tuin is en of je bijvoert. Dan kan hij bijhouden wat er specifiek in ons werkgebied wordt waargenomen.

Alvast bedankt!

Merel. 📷 John Hermans

Vogelwacht Winkel

onder de kerstboom

De winkel is er voor leden. Voor elk jaargetijde en elke vogelactiviteit heeft de winkel artikelen die u zullen aanspreken. Neem nu de kersttijd. Tijd om cadeaus te geven aan uzelf, uw gezinsleden of zelfs de vogels.

Hier vindt u een kleine selectie uit ons aanbod.

Ziet u iets niet, neem dan gerust contact op met de winkel:
winkel@vogelwachtuden.nl of kijk op de website voor een uitgebreider overzicht <http://www.vogelwachtuden.nl/index.php/home/winkel>

ANWB Vogelgids van Europa

De klassieker voor het herkennen van vogels. Deze gids mag in uw boekenkast niet ontbreken. Alle Europese vogels staan erin. In de tekeningen staat aangegeven waar u voor de herkenning op moet letten. Hangt uw oude exemplaar al aan de binddraad denk dan eens aan vervanging door de laatste editie.

Ledenprijs: **€ 27,50** (elders € 32,99)

Steltlopers van Europa

Is het eerste en meest complete Nederlandstalige handboek dat alle 82 Europese soorten steltlopers beschrijft incl. dwaalgasten. Steltlopers van Europa bevat ruim 600 schitterende detailfoto's, complete soortbeschrijvingen waarbij de soorten met elkaar vergeleken worden, vliegbeelden, silhouetten en vogelgeluiden.

Ledenprijs: **€ 40,-** (op bestelling, elders € 44,95)

Veldgids Diersporen

Het standaardwerk over diersporen! Geschreven door de grootste Nederlandse deskundige (en Vogelwachtlid!) Annemarie van Diepenbeek. Beschrijft sporen van de zoogdieren, vogels, amfibieën en reptielen van West-Europa.

Ledenprijs: **€ 27,00** (op bestelling, elders € 34,95)

Vogelvoer

Meer Groenlingen, Koolmezen, Ringmussen, Pimpelmezen, Kepen of zelfs spechten in uw tuin. Andere vogelwachtleden melden deze successen. Hun geheim? Met ons speciale voer bent u verzekerd van veel verschillende gasten in uw tuin

Ledenprijs: **€ 2,- per kg** (in zakken van 1 kg of 2,5 kg)

Wist u dat:

U altijd boeken kunt bestellen bij de Vogelwachtwinkel. Bijvoorbeeld van uw vakantiebestemming. Binnenkort komt de winkel met een lijst met suggesties voor leden.

Tip!

Heeft u een suggestie voor een artikel waar veel leden van de vogelwacht plezier van kunnen hebben? Laat van u horen. Wij gaan graag aan de slag met suggesties van u.

De Vogelwachtwinkel bevindt zich fysiek bij:
Koos Doorten
Kruisstraat 13, 5388 CH Nistelrode
Telefoon: 0412-650180

Foto Rooijmans

www.fotorooijmans.nl

Markt 10 - 6021CD - Budel
tel. 0495-494890
h.rooijmans1@chello.nl

SWAROVSKI

Al vele jaren zijn wij het adres voor Swarovski verrekijkers, Spottingscopes en toebehoren.

Met gedegen advies en eindeloos geduld staan we u terzijde in uw keuze voor het juiste Swarovski produkt.

Een produkt dat beschouwd mag worden als de "Rolls Royce" onder de optiek. De "EL-serie" bijvoorbeeld wordt op 140 punten op kwaliteit gecontroleerd. Daardoor ontstaat een produkt waarop met een gerust hart 30 jaar garantie wordt gegeven (10 jaar bij spotting scopes)

SWAROVSKI

SWAROVSKI OPTIK DIGISCOPING

Dankzij de DCA, DCB en TLS800 gaat voor u de fascinerende wereld van SUPER-TELE-FOTOGRAFIE open.

Met gemak haalt u uw moeizaam te benaderen object 40,..50,..60 maal dichterbij. Vogels en wild fotograferen was nog nooit zo gemakkelijk.

 Met 30 jaar ervaring in fotografie kunnen wij u uiteraard een schat aan informatie en adviezen verstrekken, waardoor goede resultaten meteen haalbaar zijn.

Het assortiment van Swarovski omvat meer dan 25 kijkers en telescopen.

Nobru
TECHNISCH PERSONEEL BV

Dé specialist voor technische functies

- **Opdrachtgevers** kunnen vacature(s) voorleggen aan Nobru waarna zij zich toelegt op het, binnen de gestelde termijn en budget, adequaat vervullen van de personeelsbehoefte.
- **Werkzoekenden** met een technische of technisch/commerciële achtergrond kunnen bij Nobru terecht voor advies en bemiddeling naar een duurzame baan bij een van haar opdrachtgevers.

De belangrijkste vakgebieden waarbinnen Nobru Technisch Personeel werkzaam is, zijn:
Elektrotechniek, Werktuigbouwkunde, Bouwkunde en Civiele Techniek.

Nobru Technisch Personeel B.V.
Rondweg 73 (Poort van Uden)
Postbus 73
5400 AB Uden

Telefoon: 0413-243610
Fax: 0413-243615
E-mail: info@nobru.nl
Internet: www.nobru.nl

HONDEN & KATTEN SPECIAALZAAK UDEN

Gratis bezorgservice in Uden, Oss, Veghel, Nijmegen, Wijchen en omgeving!

Onder andere in ons assortiment:

20 kg Senior krokant:	€ 34,00
20 kg Krokante brok:	€ 25,30
20 kg Superieur Kip & Rijst (Premium):	€ 31,50
20 kg Superieur Puppy brokjes:	€ 40,75
15 kg Superieur Lam & Rijst (hypoallergeen):	€ 27,75
20 kg Sensitive No Grain (hypoallergeen):	€ 43,30
10 kg 6-Mix kattenbrokjes:	€ 19,90

en vele andere soorten; ook alles in 10 kg verpakkingen

U bent ook van harte welkom in onze winkel:
Honden & Katten Speciaalzaak 4FEEDT
Volkelseweg 26 - 5405 NA Uden

**premium honden en katten voeders,
ZO'N KWALITEIT; ZO VOORDELIG !!**

**Meer informatie en VOORDELIG online-shoppen (> 1.000 artikelen):
www.4feedt.nl Of vraag een folder aan: 0413-266 398**

Ideeën nodig voor in en om het huis?

Kom eens kijken en vraag advies én alles voor een voordelige prijs

 De Kleuter
tuincentrum

OOK VOOR TUINONTWERP, AANLEG EN ONDERHOUD

U zoekt een goede hovenier?

Die zijn vak verstaat en kennis van zaken heeft?

Laten we kennismaken!

Kijk ook eens op onze site.

GOORKENSWEG 1 - 5405 BV UDEN - 0413- 26 10 78 - INFO@DEKLEUTER.NL - WWW.DEKLEUTER.NL

Voor boeken en tijdschriften gaat u naar:

Boekhandel Bert van der Heijden

Mondriaanplein 12, 5401 HX UDEN

Telefoon: 0413-260907

Internet: www.libris.nl

E-mail: bertheijden@libris.nl

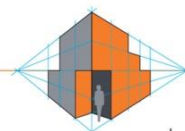

Ons team van bedrijfsadviseurs staat voor u klaar!

Kwaliteit, Vertrouwen & Betrokkenheid

Velmolenweg 50 | Saffierborch 26
5404 LD Uden | 5241 LN Rosmalen
0413-268343 | 073-6422695
uden@bolkendebekker.nl | rosmalen@bolkendebekker.nl
www.bolkendebekker.nl

mickers architectuur

..... bij Lamber Mickers
krijg je mooi de ruimte

www.architectmickers.nl

Thuis in wonen

Atriensis B.V.
Zernikestraat 17
Postbus 842
5600 AV Eindhoven
Telefoon: 040-2367859
Fax: 040-2364278

E-mail: info@atriensis.nl
Website: www.atriensis.nl

Th. Peters Machinale Timmerwerken

Het juiste adres voor kozijnen en trappen

Eisenhowerweg 22
5466 AC VEGHEL
Tel.: 0413-377744
Fax: 0413-354755

*Wij bieden u
met zekerheid
het beste
rundvlees uit
Nederland*

FRANS KNOBBOUT
SLAGER

Drossaard 12, 5403 ET Uden
tel. 0413-267354
www.knobbboutslager.nl

 foto de vakman
Uden - Wijchen

**Echte foto speciaalzaak met
internet prijzen**

Marktstraat 10 - Uden
Telefoon: 0413-263695
E-mail: verkoop@fotodevakman.nl

**Deskundig
advies
lage
prijzen**

www.fotodevakman.nl
voor wie goedkoop een camera wil kopen....

- **Loonbedrijf**
- **Transport**
- **Opzetstation**

Duifhuizerweg 8
5406 TB Uden
Tel 0413 363785
Fax 0413 342047
info@kanters-bedrijven.nl
www.kanters-bedrijven.nl

wim de wilt
tweewielers

Tweewielers Wim de Wilt v.o.f.
Kerkstraat 4, 5401 BE UDEN

Telefoon: 0413-262620
Telefax: 0413-255560
E-mail:
tweewielerswimdewilt@gmail.com

snijders metaal

IJZERWAREN
GEREEDSCHAPPEN
METALEN

Kapelstraat 1
5401 EC UDEN
Tel. 0413-262780

de Bruin

verzekeringen

**Een vertrouwd adres
voor al uw verzekeringen**

Velmolenweg 87, Uden • Telefoon: (0413) 330999
E-mail: info@debruin.nl • Internet: www.debruin.nl

HONDEN WASSERETTE IN ZEELAND

UNIEK IN DEZE REGIO!
DE HONDENWASSERETTE, DE PERFECTE
OPLOSSING VOOR IEDERE HONDENBEZITTER.
UW HOND WASSEN MET SHAMPOO,
ANTIVLOOIEN/TEKEN BEHANDELING EN
DAARNA DROOGFÖHNEN.
ALLES IN ÉÉN MOEITE EN GEEN ROMMEL
EN NATTIGHEID IN UW BADKAMER.
U KUNT 7 DAGEN PER WEEK TERECHT.

WILLEMSSEN
TUIN- EN PARKMACHINES
TANKSTATION
HONDENWASSERETTE

Kerkstraat 117
5411 CK Zeeland Nbr
Tel (0486) 45 21 15 www.tonnywillemsen.nl

WILLEMSSEN
TUIN- EN PARKMACHINES
TANKSTATION
HONDENWASSERETTE

Kerkstraat 117 - 5411 CK Zeeland Nbr - Tel (0486) 45 21 15 - www.tonnywillemsen.nl

- Verkoop van tuin- en parkmachines
 - Tuingereedschap
 - Berekening benodigdheden
 - Reparatie van tuin- en parkmachines
 - Slijpen van houtbewerking-gereedschap,
 - Veetondeuses scharen, messen, etc.
 - Levering en verkoop Shell/campinggas
 - Levering en verkoop petroleum/gasolie
 - 24uur Tamoil tankservice
- Altijd tanken via de betaalautomaat met 'n
bank/giro- of andere betaalcards

Graag tot ziens!

Openingstijden: Ma gesloten | Di t/m Do 8.00 - 18.00 uur | Vrij 8.00 - 20.00 uur | Za 9.00 - 16.00 uur

Hallo JUMBO

**"DE BESTE SUPERMARKT
VAN BRABANT"**

Jumbo, Roland de Laak

Drossaard 14-18

5403 ET UDEN

Telefoon: 0413-267837

COCK ULAND

de fietsenwinkel

**Drossaard 47
5403 ES UDEN
Tel. 0413-267088**

**Hans van den Heuvel
Machinale Timmerwerken**

*Voor al uw binnen- en
buitendeuren*

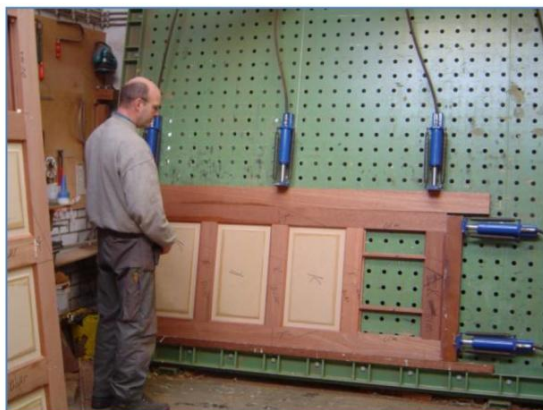
Leurke 2A

5427 EE BOEKEL

Tel.: 0492-323861

Fax: 0492-324013

Website: www.heuveldeur.nl

**Kom kijken,
ontdekken én spelen**

KINDERBOERDERIJ UDEN

**Artillerieweg 3, 5403 PB UDEN
tel : 0413 - 250047**

Open: ma- vrij vanaf 11 uur.

za en zo vanaf 13.30 uur.

Sluiting : zomer 17.00 uur.

Winter 16.30 uur.

www.kinderboerderij-uden.nl

